

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

531

192

F

113

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

1544 9892

Digitized by Google

EERSTE BEGINSELEN

N° 531

der

19.2 F113

NEDERDUITSCH E SPRAAKKUNST,

VOLGENS DEN HEER

P. WEILAND,

voorgesteld in

VRAGEN en ANTWOORDEN,

door eenen Beminnaar der

HOLLANDSCHE TAAL.

Te ROTTERDAM, bij

J. HENDRIKSEN.

V O O R R E D E .

Om de gronden der Nederduitsche taal met een goed gevolg te onderwijzen, behoort natuurlijk goede boeken. — De weinige voorraad hiervan voorhanden, deed mij besluiten, dit werkje te vervaardigen. Ik bied de onderwijzers dit boekje aan, als eene handleiding voor hunne leerlingen, niet om dat zij zelven daartoe niet bekwaam zouden zijn zoo iets op te stellen, het tegendeel zal U daarvan overtuigen, alzoo er vele voorbeelden in zijn, welke woordelijk uit het werk van den Heer WEILAND zijn overgenomen; alleen maar verbeeld ik mij, dat dit werkje, doelmatiger is zamengesteld, en ook voor meergevorderde leerlingen meer bevat, dan de werkjes, welke daarover schrijven. Dewijl het makkelijker valt, iets te verbeteren, dan iets daartop te stellen, zoo heb ik geen de minste verheffing

V O O R R E D E.

bij mijzelve over dit werkje, alleen de gedachte, dat men voor elkander in de menschelijke maatschappij, zoo veel nut moet aantebrengeu, als mogelijk is heeft, mij doen trachten besluiten, om dit werkje ter drukpers overte geven. Moge het naderhand blijken, dat mijne pogingen niet te vergeefs zijn, (ofschoon ik er het uit, bij mijne leerlingen reeds voldoende van geniet) dat zal mij zeker veel verblijden.

DE SCHRYVER.

BEGINSELEN

der

NEDERDUITSCH E SPRAAKKUNST,

E E R S T E D E E L,

BEHELZENDE DE SPELLING.

EERSTE HOOFDSTUK.

1. *Over de Letters in het algemeen.*

Vr. *Hoe veel letters hebben wij?*

Antw. Twee en twintig.

Vr. *Waarom noemt gij de C, Q, X en Y niet?*

A. Omdat zij niet tot onze taal behooren en alleen gebruikt worden in vreemde woorden.

Vr. *Hoe worden deze letters verdeeld?*

A. In klinkers en medeklinkers.

Vr. *Waarom noemt gij eenige dezer letters klinkers?*

A. Omdat zij op zich zelve eene volle klank geven.

Vr. *Waarom noemt men de andere letters medeklinkers?*

A. Omdat zij niet zonder eene klinker kunnen uitgesproken worden.

2. Over de klinkers en medeklinkers.

Vr. Noem mij de klinkers eens?

Antw. A, E, I, O, en U, de Y is niet dan eene dubbele I, even als AA eene dubbele A is.

Vr. Waaruit ontstaan twee- en drieklanken?

A. Uit de zamenvoeging der klinkers.

Vr. Wat zijn tweeklanken?

A. *au* in het *dauwt*, *au* in *flaauw*, *ai* in het *waait*, *eu* in *reuk*, *ui* in *kruid*, *ooi* in *hooi*, *ou* in *hij bouwt*.

Vr. Wat zijn drieklanken?

A. *ieuw* in *nieuw*, *oei* in *foei*, enz.

Vr. Bij welke woorden wordt de *i* verdubbeld?

A. Bij die, welke op *i* eindigen, als: *maaijen*, *vleijen*, enz.

Vr. Hoe worden de klinkers onderscheiden?

A. *a* is kort in *dag*, lang in *dagen*.

g is zacht kort in *dewijl*, zacht lang in *leven*.

e is scherpkort in *bel*, scherplang in *been*.

i is kort in *min*, lang in *mijn*.

o is zacht kort in *bot*, zacht lang in *door*.

o is scherpkort in *slot*, scherplang in *boom*.

u is kort in *dun*, lang in *muur*.

Vr. *Welke klinkers worden verdubbeld?*

A. Die in de uitspraak verlengd worden, en op een' medeklinker stuiten, als *daad, dreef, boog* enz.

Vr. *Wat verliezen deze en alle dergelijke woorden in de verbuiging?*

A. Eenen klinker, als: *daden, dreven, bogen* enz., ten aanzien van de woorden, welke *e* en *o* hebben hangt het verliezen of behouden van den eenen klinker, van den zachten of scherpen klank der *e* en *o* af. Zoo is bij voorbeeld de *e* in *ik geef* zacht, en daarom schrijven wij ook *wij geven* zoo in *week* (7 dagen) derhalve *weken*. De *o* is zacht in *goot* derhalve *goten*, zoo ook in *kool* (vuurkool) derhalve *kolen*. Daaren tegen is de *e* in *beer* hard, derhalve *bèeren*. Zoo ook in *week* (zacht) derhalve *weeke boter*. De *o* is hard in *brood* derhalve *brooden*. Zoo ook in *kool* (bloemkool) derhalve *koolen*.

Vr. *Wat moet hierbij aangemerkt worden?*

A. Dat allè in de uitspraak verlengde, en op twee of meer Medeklinkers stuitende woorden kunnen klinkers in de verbuiging behouden, als: *paard, paarden, stuursch, stuursche* enz.

Vr. *Waarop is het onderscheid tusfchen ij en ei gegrond?*

A. Op de uitspraak, terwijl de woorden met *ij* en *ei* gespeld, ook dikwerf in beteekenis verschillen als *blij*, (verblijd) *blei* (visch) *lijden* (verdragen), en *leiden* (geleiden), zoo ook *rijzen* en *reizen*, *stijl* en *steil*, *vijlen* en *veilen*, *wijden* en *weiden* enz.

Vr. *Moet men de a met zich zelve of met de e verlengen?*

A. Men moet de *a* met zich zelve verlengen en zeggen *baard*, *laan*, enz. insgelijks met *aar*, als; *haar* (hoofdhaar) enz.

Vr. *Hoe verdeelt men de medeklinkers?*

A. In keel, tong, lip en tandletters, terwijl de *ch*, *g* en *k*, tot de keel, de *d*, *t*, *l*, *n* en *r*, tot tong de *b*, *p*, *f*, *w*, en *m*, de lip en de *s* en *z* tot de tandletters behooren.

Vr. *Noem mij de verwantschapt medeklinkers eens?*

A. Deze zijn *b*, *d*, *g*, *ch*, *p*, *s*, *t*, *v*, *z* waar van de *b*, *d*, *g*, *v* en *z* zacht en de andere scherp zijn.

Vr. *Worden de b, d en g onaan gezien hare zachtheid ook wel tot sluitletters gebezigd?*

A. Ja, als; ik *heb*, *had*, *mag*, enz.

Vr. *Heeft dit ook plaats bij de v en z?*

✓ A. Neen.

Vr. *Waarin wordt de ch als sluitletter gebezigd?*

A. In woorden waarin de g niet als wortelletter voorkomt.

Vr. *Schoon men ook in ik haatte de t verdubbeld, gaat dat ook door in het deelwoord?*

A. Neen.

Vr. *Is eene s voldoende in asem, Brasem enz.?*

A. Ja.

Vr. *Waarom schrijft men druifschen, lesfchen beslisfen, misfen enz. en niet druifen, lesfen, beslisfchen, misfchen enz.*

A. Wijl zulks het gebruik verkiest.

3. Over de zamenvoeging der letteren.

Vr. *Waaruit ontstaan lettergrepen?*

A. Uit de zamenvoeging der letteren.

Vr. *Waaruit ontstaan woorden?*

A. Uit lettergrepen. Een woord bestaat uit eene of meer lettergrepen, als: *strijd, geven* enz. *groot veld*, enz. zijn enkel woorden; *grootvader, veldheer*, enz. zijn zamengestelde woorden.

4. *Algemeene Spelregels.*

Vr. *Waar naar moeten wij ons schikken in het schrijven?*

A. Naar de beschaafde uitspraak.

Vr. *Wat vordert die?*

A. Dat de *v* en *z* als fluitletters voorkomende, in eene *f* of *z* verauderd worden, als *leven*, ik *leef*. Voorts dat de *s* van *glans*, *glansen*, in de *z* overga, bij het werkwoord *glanzen* enz. Zoo wil ook de algemeene uitspraak, *doorgaans thans*, *wilens*, *wetens*, enz. Zoo ook *eenigzins*, *oudtijds*, *anderdeels* zonder *s* en niet *eenigszins* enz. schoon dezelfde uitspraak in *eensteels* enz. weder de *s* verkiest. Wijders middelbaar schoon van midden afkomende. Insgelijks *voortaan*. Eindelijk de verwisseling van *g* en *k* in *aanvankelijk*.

Vr. *Welke is de andere spelregel?*

A. De Afleiding.

Vr. *Wat wil die?*

A. Dat men op den oorsprong en samenstelling der woorden lette.

Vr. *Wat komt hier meer in aanmerking?*

A. Het gebruik.

Vr. *Wat nog meer?*

A. De welluidendheid, waarom dikwerf een letter weggelaten of bijgevoegd wordt.

5. *Uit andere talen ontleende woorden.*

Vr. Noem eens eenige woorden welke uit andere talen ontleend zijn; doch in onze Nederduitsche taal, ingelijfd aldus gebruikt worden?

A. Deze zijn bij v. kanaal, kerker, kantoor, kleur, klooster, enz.

Vr. Ook eigennamen?

A. Ja als: Azie, Mozes, Kornelis enz.

Vr. Noem eens eenige woorden welke de c behouden?

A. Deze zijn, cement, cijfer, cijns, cirkel, advocaat.]

 TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de onderscheidene taaldeelen.

Vr. *Wat verstaat gij door taaldeelen?*

A. Die deelen, waardoor wij dat geen het welk wij denken, in eene geregelde orde uitdrukken.

Vr. *Hoe veel hoofdsoorten bevatten zij?*

A. Drie.

Vr. *Moem dezelve eens op?*

A. *Naamwoorden* waaronder de *Zelfstandige naamwoorden* met hunne *liawoorden*, *Byvoegelij-*

ke naamwoorden en voornaamwoorden begrepen zijn.

2. *Werkwoorden.*

3. *Telwoorden, Voorzetsels, Bijwoorden en Voegwoorden.*

DERDE HOOFDSTUK.

Over de Zelfstandige naamwoorden.

1. *Over het zelfstandig naamwoord in het algemeen en deszelfs verdeling.*

Vr. *Wat is een zelfstandig naamwoord?*

A. Ieder ons bekend voorwerp in de natuur het zij levend of levenloos, lichamenlijk of geestelijk heeft zijnen naam en dit noemt men een *zelfstandig naamwoord*.

Vr. *Wat duidt hetzelfde aan?*

A. De zelfstandigheid des voorwerps.

Vr. *Noem eens eenige?*

A. *Mensch, paard, kind, priester enz.*

Vr. *Wat stelt het weleens als zelfstandig voor?*

A. Iets onligchamelijks, en alleen in beschouwing bestaande.

Vr. *Bij voorbeeld?*

A. *Liefde, waarheid.* enz.

Vr. *Hoe worden de zelfstandige naamwoorden verdeeld?*

A. *In eigene en gemeene zelfstandige naamwoorden?*

Vr. *Wat verstaat men door eigene zelfstandige naamwoorden?*

At. Die aan een persoon of eene zaak eigen zijn.

Vr. *Bij voorbeeld?*

A. *Nederland, Amsterdam, Berlijn, de Maas* enz.

Vr. *Wat door gemeene?*

A. Die aan een soort of meer zaken gemeen zijn.

Vr. *Voorbeelden hiervan?*

A. *Mensch, vrouw, man, kind* enz.

2. Over de Verkleinwoorden.

Vr. *Wat noemt gij verkleinwoorden?*

A. Zulke zelfstandige naamwoorden die een voorwerp in vergelijking met een ander als verkleind aanduiden.

Vr. *Hoe of waar door, worden verkleinende zelfstandige naamwoorden gemaakt?*

A. Door de uitgangen *je, tje, pje* ook *jen, ken* of *shen*.

Vr. *Maak dan tot verklein woorden de zelfstandige naamwoorden, paard, leeuw, boom, draad, schaar, doek?*

A. *Paardje, leeuwje, boompje, draadjen, schaarcken, deekken.*

3. *Over de Getallen der zelfstandige naamwoorden.*

Vr. *Hoe velerlei getallen hebben de zelfstandige naamwoorden?*

A. *Twee, Enkelvoud en Meervoud.*

Vr. *Wat stelt het enkelvoudig getal voor?*

A. *De zaak als eene eenheid terwijl het meervoudig getal de zaak als een meerderheid voorstelt.*

Vr. *Stelt de woorden daad Koning eens in het meervoud?*

Antw. *Daden, Koningen.*

Vr. *Kunnen alle zelfstandige naamwoorden in deze beiderlei getallen geplaatst worden?*

A. *Neen sommige in het enkelvoud, anderen in het meervoud.*

Vr. *Welke in het enkelvoud?*

A. *Stof, vee, gras, kaf, klei, enz.*

Vr. *En in het meervoud?*

A. Die zijn *onkosten*, *voorouderen*, enz.

4. *Over de vorming van het meervoud.*

Vr. *Hoe wordt het meervoud gemaakt?*

A. Door *s*, *n* en *en* ook wel *eis* en *eren*.

Vr. *Bij voorbeeld?*

A. *Akkers*, *hoogten*, *kinders*, *kinderen*,

Vr. *Wanneer is de s achter de n overtollig, en wanneer moet die in tegendeel geplaatst worden?*

A. De *s* achter de *n* is overtollig wanneer het enkelvoud maar alleen op eene *e* uitgaat, als *begeerte*, *begeerten*, maar de *s* moet achter de *n* geplaatst worden, wanneer het woord en het enkelvoud op *en* eindigt, als *genoegen*, *genoegens*, *verlangen*, *verlangens*.

Vr. *Woorden in heid eindigende, hoe wordt daar van het meervoud gemaakt?*

A. Deze hebben in het meervoud *heden*, als *waarheid*, *waarheden*, enz.

Vr. *En waarom?*

A. Omdat *oulings* het enkelvoud van die woorden uitgaande op *hede* in het meervoud uitgingen op *heden*.

Vr. *Dan waarom zegt gij in het meervoud kinders, kinderen?*

A. Omdat oudtijds het enkelvoud daar van was *kinder*, en van hier het meervoud *kinders*, *kinderen*.

5. *Over de geslachten der zelfstandige naamwoorden.*

Vr. *Hoe velerlei geslachten hebben de zelfstandige naamwoorden, en welke zijn die?*

A. Drie geslachten hebben zij, *Mannelijk*, *vrouwelijk* en *onzijdig*.

Vr. *Wat vindt er ten aanzien van het geslacht bij venige andere woorden plaats?*

A. Dat sommige woorden *mannelijk* en *vrouwelijk* zijn, als *dood*, *oorlog*, is van alle drie de geslachten.

Vr. *Welke woorden behooren tot het mannelijk geslacht?*

A. 1. Alle eigenamen van mannen, als *Jacob*, enz. 2. Alle namen van mannelijke eigenschappen en bedieningen, als *Fleer*, *Koning*, *Koopman*, *Bode*, enz. 3. De zeven dagen der week en de verdeelingen van den dag.

Vr. *Welke zijn Vrouwelijk?*

A. 1. Alle namen aan vrouwen gegeven worden. 2. Vrouwelijke ambten.

Vr. *Welke zijn onzijdig?*

A. 1. Het aardrijk en deszelfs deelen, alsmede de 5 Werelddeelen. 2. De namen van Landen en Steden en Dorpen. De namen der metalen en bergstoffen, alsmede de verkleinwoorden.

Vr. *Van welk geslacht zijn de letters van het A, B, E en de cijfergetallen?*

A. Van het vrouwelijke geslacht.

Vr. *Zijn de cijfergetallen altijd vrouwelijk?*

A. Neen, bij verzameling zijn zij onzijdig, het vijf en twintig kost zoo veel.

6. Over de naamvallen.

Vr. *Hoeveel naamvallen hebben wij in onze taal?*

A. Vier.

Vr. *Noem ze eens?*

A. *Eerste, tweede, derde en vierde naamval.*

Vr. *Waarom noemt gij de vijfde en zesde daar niet bij?*

A. Omdat wij de vijfde gelijk zijnde aan den eersten, en den zesden aan den derden die naamvallen misfen kunnen.

Vr. *Bewijs mij eens dat de vijfde naamval gelijk is aan den eersten?*

A. Omdat de persoon of zaak die in den vijfden

naamval als aangesproken voorkomt ook in den eersten naamval dus kan voorkomen.

Vr. *En waarom is de zesde gelijk aan de derden?*

A. Omdat de zesde en de derde bij onze voorouders dezelfde waren.

Vr. *Wanneer heeft de eerste naamval plaats?*

A. De eerste naamval komt voor als werkende, lijdende, wordende, zijnde, en als aangesproken.

Vr. *Geef hier voorbeelden van ?*

A. Als werkende *De jonge zingt.*

als lijdende, *Da jonge lijd pijn.*

als wordende, *De man wordt rijk.*

als zijnde, *De man is rijk.*

als aangesproken, *Mijn vriend wees zoo goed.*

Vr. *Wat is de tweede naamval?*

A. Die, welke de betrekkingen der zelfstandige naamwoorden op elkander aanwijst.

Vr. *Wanneer komt de tweede naamval voor?*

A. 1. Als werkende oorzaak, als *Gods geboden.*
 2. Als het eigendom en de bezitting, b. v. *de Heer des huizes.* 3. Als de tijd en plaats van het aanwezen eens dings, *de zeden onzer eeuw.* 4. Als geheel, waarvan deelen genomen zijn *een glas wijns.* 5. Als maat en tijd aanduidende *een duim.*

gronds. 6. In plaats van de *voorzetsels* uit of onder *niemand onzer.* 7. Voor sommige bijvoegelijke naamwoorden, *des doods schuldig.* 8. Bij eenige werkwoorden als *zich eener zaak schamen.*

Vr. *Van welk woordje bedient men zich om den tweeden naamval uitte drukken?*

A. Van het voorzetsel, *van*: eene teekening van *Rubbens.*

Vr. *Dan, wanneer wordt het voorzetsel, van altyd gebruikt?*

A. 1. Wanneer geslacht, afkomst en vaderland aangewezen worden, als: *een mensch van geringe afkomst.* 2. Wanneer de stof genoemd wordt, waaruit iets gemaakt is *eene doos van zilver.* 3. Wanneer ouderdom, grootte, gewigt en waarde bepaald worden: *een kind van twee jaren.*

Vr. *Dan, bewijs mij eens met een voorbeeld, dat wij den tweeden naamval niet ontberen kunnen?*

A. Bij voorbeeld: *De zoon, dien de Veldoverste geteeld heeft, gaf den burgeren, welke in de stad wonen, bewijzen; dat hij welge vallen aan hen had, om nu deze langwijligheid te vermijden, zoekt de taal eenen veel korteren weg, welke zij door*

4. *Algemeene Spelregels.*

Vr. *Waar naar moeten wij ons schikken in het schrijven?*

A. Naar de beschaafde uitspraak.

Vr. *Wat vordert die?*

A. Dat de *v* en *z* als fluitletters voorkomende, in eene *f* of *z* veraunderd worden, als *leven*, ik *leef*. Voorts dat de *s* van *glans*, *glansen*, in de *z* overga, bij het werkwoord *glanzen* enz. Zoo wil ook de algemeene uitspraak, *doorgaans thans*, *wilens*, *wetens*, enz. Zoo ook *eenigzins*, *oudtijds*, *anderdeels* zonder *s* en niet *eenigszins* enz. schoon dezelfde uitspraak in *eensteels* enz. weder de *s* verkiest. Wijders middelbaar schoon van midden afkomende. Insgelijks *voortaan*. Eindelijk de verwisseling van *g* en *k* in *aanvankelijk*.

Vr. *Welke is de andere spelregel?*

A. De Afleiding.

Vr. *Wat wil die?*

A. Dat men op den oorsprong en samenstelling der woorden lette.

Vr. *Wat komt hier meer in aanmerking?*

A. Het gebruik.

Vr. *Wat nog meer?*

A. De welluidendheid, waarom dikwerf een letter weggelaten of bijgevoegd wordt.

5. *Uit andere talen ontleende woorden.*

Vr. *Noem eens eenige woorden welke uit andere talen ontleend zijn; doch in onze Nederduitsche taal, ingelijfd aldus gebruikt worden?*

A. Deze zijn bij v. *kanaal, kerker, kantoor, kleur, kloosier, enz.*

Vr. *Ook eigennamen?*

A. Ja als: *Azie, Mozes, Kornelis enz.*

Vr. *Noem eens eenige woorden welke de c behouden?*

A. Deze zijn, *cement, cijfer, cijus, cirkel, advocaat.*

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de onderscheidene taaldeelen.

Vr. *Wat verstaat gij door taaldeelen?*

A. Die deelen, waardoor wij dat geen het welk wij denken, in eene geregelde orde uitdrukken.

Vr. *Hoe veel hoofdsorten bevatten zij?*

A. Drie.

Vr. *Noem dezelve eens op?*

A. *Naamwoorden* waaronder de *Zelfstandige naamwoorden* met hunne *liswoorden*, *Biyoegelij-*

ke naamwoorden en voornaamwoorden begrepen zijn.

2. *Werkwoorden.*

3. *Telwoorden, Voorzetsels, Bijwoorden en Voegwoorden.*

DERDE HOOFDSTUK.

Over de Zelfstandige naamwoorden.

1. *Over het zelfstandig naamwoord in het algemeen en deszelfs verdeling.*

Vr. *Wat is een zelfstandig naamwoord?*

A. Ieder ons bekend voorwerp in de natuur het zij levend of levenloos, lichamelijk of geestelijk heeft zijnen naam en dit noemt men een *zelfstandig naamwoord*.

Vr. *Wat duidt hetzelfde aan?*

A. De zelfstandigheid des voorwerps.

Vr. *Noem eens eenige?*

A. *Mensch, paard, kind, priester enz.*

Vr. *Wat stelt het weleens als zelfstandig voor?*

A. *Iets onligchamelijks, en alleen in beschouwing bestaande.*

Vr. *Bij voorbeeld?*

A. *Liefde, waarheid.* enz.

Vr. *Hoe worden de zelfstandige naamwoorden verdeeld?*

A. *In eigene en gemeene zelfstandige naamwoorden?*

Vr. *Wat vertsaat men door eigene zelfstandige naamwoorden?*

At. Die aan een persoon of eene zaak eigen zijn.

Vr. *Bij voorbeeld?*

A. *Nederland, Amsterdam, Berlijn, de Maas* enz.

Vr. *Wat door gemeene?*

A. Die aan een soort of meer zaken gemeen zijn.

Vr. *Voorbeelden hiervan?*

A. *Mensch, vrouw, man, kind* enz.

2. Over de Verkleinwoorden.

Vr. *Wat noemt gij verkleinwoorden?*

A. Zulke zelfstandige naamwoorden die een voorwerp in vergelijking met een ander als verkleind aanduiden.

Vr. *Hoe of waardoor, worden verkleinende zelfstandige naamwoorden gemaakt?*

A. Door de uitgangen *je, tje, pje* ook *jen, ken* of *sken*.

Vr. *Maak dan tot verklein woorden de zelfstandige naamwoorden, paard, leeuw, boom, draad, schaar, doek?*

A. *Paardje, leeuwje, boompje, draadjen, schaarken, deeksen.*

3. Over de Getallen der zelfstandige naamwoorden.

Vr. *Hoe velerlei getallen hebben de zelfstandige naamwoorden?*

A. *Twee, Enkelvoud en Meervoud.*

Vr. *Wat stelt het enkelvoudig getal voor?*

A. *De zaak als eene eenheid terwijl het meervoudig getal de zaak als een meerderheid voorstelt.*

Vr. *Stelt de woorden daad Koning eens in het meervoud?*

Antw. *Daden, Koningen.*

Vr. *Kunnen alle zelfstandige naamwoorden in deze beiderlei getallen geplaatst worden?*

A. *Neen sommige in het enkelvoud, anderen in het meervoud.*

Vr. *Welke in het enkelvoud?*

A. *Stof, vee, gras, kaf, klei, enz.*

Vr. *En in het meervoud?*

A. Die zijn *onkosten*, *voorouderen*, enz.

4. *Over de vorming van het meervoud.*

Vr. *Hoe wordt het meervoud gemaakt?*

A. Door *s*, *n* en *en* ook wel *eis* en *eren*.

Vr. *Bij voorbeeld?*

A. *Akkers*, *hoogten*, *kinders*, *kinderen*,

Vr. *Wanneer is de s achter de n overtollig, en wanneer moet die in tegendeel geplaatst worden?*

A. De *s* achter de *n* is overtollig wanneer het enkelvoud maar alleen op eene *e* uitgaat, als *begeerte*, *begeerten*, maar de *s* moet achter de *n* geplaatst worden, wanneer het woord en het enkelvoud op *en* eindigt, als *genoegen*, *genoegens*, *verlangen*, *verlangens*.

Vr. *Woorden in heid eindigende, hoe wordt daar van het meervoud gemaakt?*

A. Deze hebben in het meervoud *heden*, als *waarheid*, *waarheden*, enz.

Vr. *En waarom?*

A. Omdat *oulings* het enkelvoud van die woorden uitgaande op *hede* in het meervoud uitgingen op *heden*.

Vr. *Dan waarom zegt gij in het meervoud kinders, kinleren?*

A. Omdat oudtijds het enkelvoud daar van was *kinder*, en van hier het meervoud *kinders*, *kinderen*.

5. *Over de geslachten der zelfstandige naamwoorden.*

Vr. *Hoe velerlei geslachten hebben de zelfstandige naamwoorden, en welke zijn die?*

A. Drie geslachten hebben zij, *Mannelijk, vrouwelijk en onzijdig.*

Vr. *Wat vindt er ten aanzien van het geslacht bij venige andere woorden plaats?*

A. Dat sommige woorden mannelijk en vrouwelijk zijn, als *dood, oorlog*, is van alle drie de geslachten.

Vr. *Welke woorden behooren tot het mannelijk geslacht?*

A. 1. Alle eigenamen van mannen, als *Jacob*, enz. 2. Alle namen van mannelijke eigenschappen en bedieningen, als *Fleer, Koning, Koopman, Bode*, enz. 3. De zeven dagen der week en de verdeelingen van den dag.

Vr. *Welke zijn Vrouwelijk?*

A. 1. Alle namen aan vrouwen gegeven worden. 2. Vrouwelijke ambten.

Vr. *Welke zijn onzijdig?*

A. 1. Het aardrijk en deszelfs deelen, alsmede de 5 Werelddeelen. 2. De namen van Landen en Steden en Dorpen. De namen der metalen en bergstoffen, alsmede de verkleinwoorden.

Vr. *Van welk geslacht zijn de letters van het A, B, E en de cijfergetallen?*

A. Van het vrouwelijke geslacht.

Vr. *Zijn de cijfergetallen altijd vrouwelijk?*

A. Neen, bij verzameling zijn zij onzijdig, *het vijf en twintig kost zoo veel.*

6. Over de naamvallen.

Vr. *Hoeveel naamvallen hebben wij in onze taal?*

A. Vier.

Vr. *Noem ze eens?*

A. *Berste, tweede, derde en vierde naamval.*

Vr. *Waarom noemt gij de vijfde en zesde daar niet bij?*

A. Omdat wij de vijfde gelijk zijnde aan den eersten, en den zesden aan den derden die naamvallen misfen kunnen.

Vr. *Bewijs mij eens dat de vijfde naamval gelijk is aan den eersten?*

A. Omdat de persoon of zaak die in den vijfden

naamval als aangesproken voorkomt ook in den eersten naamval dus kan voorkomen.

Vr. *En waarom is de zesde gelijk aan de derden?*

A. Omdat de zesde en de derde bij onze voorouders dezelfde waren.

Vr. *Wanneer heeft de eerste naamval plaats?*

A. De eerste naamval komt voor als werkende, lijdende, wordende, zijnde, en als aangesproken.

Vr. *Geef hier voorbeelden van?*

A. Als werkende *De jonge zingt.*

als lijdende, *De jonge lijd pijn.*

als wordende, *De man wordt rijk.*

als zijnde, *De man is rijk.*

als aangesproken, *Mijn vriend wees zoo goed.*

Vr. *Wat is de tweede naamval?*

A. Die, welke de betrekkingen der zelfstandige naamwoorden op elkander aanwijst.

Vr. *Wanneer komt de tweede naamval voor?*

A. 1. Als werkende oorzaak, als *Gods geboden.*
 2. Als het eigendom en de bezitting, b. v. *de Heer des huizes.* 3. Als de tijd en plaats van het aanwezig eens dings, *de zeden onzer eeuw.* 4. Als geheel, waarvan deelen genomen zijn *een glas wijns.* 5. Als maat en tijd aanduidende *een duim.*

gronds. 6. In plaats van de *voorzetsels* uit of onder *niemand onzer.* 7. Voor sommige bijvoegelijke naamwoorden, *des doods schuldig.* 8. Bij eenige werkwoorden als *zich eener zaak schamen.*

Vr. *Van welk woordje bedient men zich om den tweeden naamval uitte drukken?*

A. Van het voorzetsel, *van*: *eene teekening van Rubbens.*

Vr. *Dan, wanneer wordt het voorzetsel, van alstijd gebruikt?*

A. 1. Wanneer geslacht, afkomst en vaderland aangewezen worden, als: *een mensch van geringe afkomst.* 2. Wanneer de stof genoemd wordt, waaruit iets gemaakt is *eene doos van zilver.* 3. Wanneer ouderdom, grootte, gewigt en waarde bepaald worden: *een kind van twee jaren.*

Vr. *Dan, bewijs mij eens met een voorbeeld, dat wij den tweeden naamval niet ontberen kunnen?*

A. Bij voorbeeld: *De zoon, dien de Veldoverste geteeld heeft, gaf den burgeren, welke in de stad wonen, bewijzen, dat hij welgevallen aan hen had, om nu deze langwijligheid te vermijden, zoekt de taal eenen veel korteren weg, welke zij door*

het gebruiken van den tweeden naamval krijgt, en zegt, in plaats van, *de zoon, dien de veldoverste geteeld heeft*: *de zoon des veldoversten*; in plaats van *den burgeren, welke in de stad wonen*: *den burgeren der stad*; in plaats dat hij welgevallen aan hen had; *zijns welgevallens*, en dus krijgen wij de volgende korte en volledige bewoording: *De zoon des Veldoversten gaf den burgeren der stad bewijzen zijns welgevallens.*

Vr. *Wanneer wordt de derde naamval verischt?*

At. Wanneer aan eenen persoon of eene zaak iets gegeven, aangeboden, toegeschikt, of ontnomen wordt, of wanneer ten gevalle, ten voordeele, of nadeele van dezelve iets geschiedt, of wanneer iets gezegd wordt, aan dezelve gelijk of ongelijk te zijn.

Vr. *Kent gij ook voorzetsels die dezen naamval aanwijzen?*

A. De voorzetsels *aan en voor.*

Vr. *Wanneer vindt de vierde naamval plaats?*

A. Wanneer de handelingen, niet zonder een voorwerp kunnen gedacht worden, waartoe zij zich bepalen, als: *de vreugd overwint de droefheid.*

VIERDE HOOFDSTUK.

Over de Lidwoorden.

Vr. *Waar toe dienen ons de lidwoorden?*

A. Om ons de meerdere of mindere bepaling, der zelfstandige naamwoorden te doen kennen.

Vr. *Hoe veel lidwoorden hebben wij?*

A. Twee *de* en *een*.

Vr. *Toon mij het onderscheid tusjchen het bepaalde lidwoord *de*, en het onbepaalde *een*?*

A. *Ik heb de man gesproken*, dan weet ik welken man; maar zeg ik *een man* dan weet ik niet welken.

Vr. *V erbuig het lidwoord *de eens*?*

A. Enkelvoudig:

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 <i>De,</i>	1 <i>De,</i>	1 <i>Het,</i>
2 <i>Des,</i>	2 <i>Der,</i>	2 <i>Des,</i>
3 <i>Den,</i>	3 <i>Der,</i>	3 <i>Den, het</i>
4 <i>Den.</i>	4 <i>De.</i>	4 <i>Het.</i>

Meervoudig

1 <i>De,</i>	1 <i>De,</i>	1 <i>De,</i>
2 <i>Der,</i>	2 <i>Der,</i>	2 <i>Der,</i>
3 <i>Den,</i>	3 <i>De Der.</i>	3 <i>Den,</i>
4 <i>De.</i>	4 <i>De.</i>	4 <i>De.</i>

Vr. *En het lidwoord een?*

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Een</i>	1 <i>Eene</i>	1 <i>Een</i>
2 <i>Eens</i>	2 <i>Eener</i>	2 <i>Eens</i>
3 <i>Eenen</i>	3 <i>Eene. Eener</i>	3 <i>Eenen, Een</i>
4 <i>Eenen</i>	4 <i>Eene</i>	4 <i>Een.</i>

Dit lidwoord heeft natuurlijk geen meervoud.

VYFDE HOOFDSTUK.

Over de bijvoegelijke Naamwoorden.

Vr. *Wat duiden de Bijvoegelijke naamwoorden aan?*

A. De bijvoegelijke naamwoorden waartoe ook de deelwoorden behooren, duiden de hoedanigheid der personen of zaken aan als: *groot, klein, dapper, gelserd, enz.*

Vr. *Waar worden zij geplaatst?*

A. Gemeenlijk voor zelfstandige naamwoorden, naar welke zij zich in geslacht, getal en naamval, schikken, als *zij is eene brave dochter*, *zij zijn* of enkele woorden, als *groot*, *smal*, of zamengestelde, als *eerlijk*, *goedhartig* enz.

Vr. *Welke worden niet verbogen?*

A. 1 Die op *lei* en *hande* uitgaan, als *aiterlei*, *velerhande*. 2 Alle stoffelijke bijvoegelijke naamwoorden, als *aarden*, *gouden*, enz. 3 Die van eene plaats ontleend zijn en op *eruitgaan*, als *Amsterdammer schippers*. 4 Achter de zelfstandige naamwoorden geplaatst, blijven zij ook onverbogen, *dit paard is sterk*. 5 Bij persoonlijke naamwoorden van het mannelijke geslacht geplaatst, als *arbeider*, *leeraar*. 6 En ziende op derzelve werking, en niet op de personen, worden zij insgelijks niet verbogen: *Een groot Krijgsman*, dat is, die als Krijgsman groot is, daarentegen, *een groote Krijgsman* is zulk een, die groot van gestalte is.

1. *Over de trappen van vergelijking.*

Vr. *Hoe vele trappen van vergelijking hebben zij?*

A. Twee den vergrootenden en overtreffenden trap
 Vr. *Hoe wordt de eerste hoe de laatste gevormd?*

A. De eerste door er de laatste door *st* als *hoog hooger, hoogst*, doch eenige dulden deze vergroo-
 ting niet als: *beminnend, hatend*, enz. in som-
 mige gevallen, worden meer en meest gebezigd
 als: *meer, meest, doordrongen*. Dikwerf wordt
aller, voor den overtreffenden trap gebezigd. als:
allergrootst enz:

Vr. *Bij welke woorden geschiedt de vergroo-
 ting van het laatste?*

A. Bij zamengestelde *welluidender, goedkooper*
 sommigen zijn uit hoofde hunner beteekenis voor
 geene vergroo-ting vatbaar, als: *sneeuw wit, ijskoud*,
 enz. Bij eenigen is slechts de overtreffende trap
 in gebruik, als: *achterst benedenst* enz.

2. Voorbeelden van verbuiging.

Vr. *Verbuig eens de sterke leeuw, de brave
 daad, en het groene veld?*

Mannelijk. Enkelvoudig.	Mannelijk. Meervoudig.
1 De sterke leeuw,	1 De sterke leeuwen,
2 Des sterken leeuws,	2 Der sterke leeuwen,

3 Den sterken leeuw,	3 Den sterken leeuwen
4 Den sterken leeuw,	4 De sterke leeuwen

Vrouwelijk. Enkelvoudig. Vrouwelijk. Meervoudig.

1 De brave daad,	1 De brave daden,
2 Der brave daad,	2 Der brave daden,
3 De, Der brave daad,	3 De, der brave daden,
4 De brave daad.	4 De brave daden.

Onzijdig. Enkelvoudig. Onzijdig. Meervoudig.

1 Het groene veld,	1 De groene velden,
2 Des groenen velds,	2 Der groene velden,
3 Het groene veld,	3 Den groenen velden,
4 Het groene veld.	4 De groene velden.

Vr. De bijvoegelijke naamwoorden, als zelf standig genomen, hoe worden die in het meervoud verbogen?

A. Als zelfstandig als de vromen.

ZESDE HOOFDSTUK.

Over de Voornaamwoorden.

- 1 Over de Voornaamwoorden in het algemeen en derzelver soorten.

Vr. Wat is een Voornaamwoord?

A. Het is een woord, dat men voor, of in plaats van de zelfstandige naamwoorden zet, om de gedurende herhaling te vermijden.

Vr. *Helder dit eens met een voorbeeld op?*

A. Bij voorbeeld. *Jan schreef gisteren een brief Jan schreef den brief zoo slecht dat Jan den brief verbrandde* dit is nu eene belagchelijke uitdrukking, zonder de voornaamwoorden, maar door de voornaamwoorden geschiedt de volgende zin: *Jan schreef gisteren eenen brief, hij schreef hem, zoo slecht dat hij hem verbrandde.*

Vr. *Noem ze mij in soorten?*

1 Persoonlijke,	4 Vragende,
2 Wederkeerende,	5 Aanwijzende en,
3 Bezittelijke,	6 Betrekkelijkevoornaamwoorden

2 *Over de persoonlijke voornaamwoorden.*

Vr *Welke behooren tot de persoonlijke voornaamwoorden, en verbuig dezelve eens?*

A. 1 De sprekende persoon, Ik, in het meervoud wij.

De eerste sprekende persoon.

Enkelvoudig

1 Ik,

2 *Mijns,*

Meervoudig

1 *Wij,*

2 *Onzer,*

3 <i>Mij,</i>	3 <i>Ons,</i>
4 <i>Mij.</i>	4 <i>Ons.</i>

De tweede aangesproken persoon gij

1 <i>Gij</i>	1 <i>Gij,</i>
2 <i>Uws,</i>	2 <i>Uwer,</i>
3 <i>U,</i>	3 <i>U,</i>
4 <i>U.</i>	4 <i>U.</i>

De derde persoon van welke men spreekt hij zij het

Enkelvoudig.

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Hij,</i>	1 <i>Zij,</i>	1 <i>Het,</i>
2 <i>Zijns,</i>	2 <i>Harer,</i>	2 <i>Zijns,</i>
3 <i>Hem,</i>	3 <i>Haar,</i>	3 <i>Het,</i>
4 <i>Hem.</i>	4 <i>Haar.</i>	4 <i>Het.</i>

Meervoudig.

1 <i>Zij,</i>	1 <i>Zij,</i>	<i>Als in het</i>
2 <i>Hunner. (van Hen)</i>	2 <i>Harer,</i>	<i>Mannelijke</i>
3 <i>Hun, (aan Hen)</i>	3 <i>Haar,</i>	<i>Gejlacht.</i>
4 <i>Hen,</i>	4 <i>Haar.</i>	

3 Over de wederkeerende voornaamwoorden.

Vr. Tot welken persoon behooren zij?

A. Tot den derden.

Vr. *hoe geschiedt de verbuiging van Hij Zij Het?*

A. Op deze wijs.

Enkelvoud.

Mannelijk

Vrouwelijk

Onzijdig

1 Hij ,

1 Zij ,

1 Het ,

2 Zijns, (van zich) 2 Hurer, (van haar) 2 Zijns, (van zich)

3 Zich, (aan zich) 3 Zich, (aan zich), 3 Zich, (aan zich)

4 Zich,

4 Zich.

4 Zich.

Meervoudig

1 Zij,

Zoo als

Zoo als in

2 *Hunner*, (van zich), in het het Mannelijke

3 *Zich*, (aan zich), Enkelvoud. Geslacht.

4 *Zich*

4. *Over de bezittelijke voornaamwoorden.*

Vr. *Welke zijn de bezittelijke voornaamwoorden?*

A. Zij zijn *Mijn*, *Ons*, *Uw*, *Zijn*, *Haar*, *Hun*.

Vr. *En van derden persoon?*

A. Deze zijn: *Zijn*, *Haar*, *Hun*.

Vr. *Wat beteekenen zij?*

A. Zoo wel het geslacht des bezitters als dat der bezitting.

Vr. *Verbuig eens het voornaamwoord *Mijn*?*

Enkelvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 <i>Mijn</i> ,	1 <i>Mijne</i> ,	1 <i>Mijn</i> .
2 <i>Mijns</i> ,	2 <i>Mijner</i> ,	2 <i>Mijns</i> .
3 <i>Mijnen</i> ,	3 <i>Mijne</i> , <i>Mijner</i> ,	3 <i>Mijnen</i> .
4 <i>Mijne</i> .	4 <i>Mijne</i> ,	4 <i>Mijne</i> .

Meervoud.

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Mijne</i>	Zoo als	Zoo als
2 <i>Mijner</i>	in het	in het man-
3 <i>Mijnen</i>	Enkel-	nelijke Geslacht
4 <i>Mijne</i>	voudig.	

Vr. *Hoe worden, ons, uw, zijn, haar, hun verbogen?*

A. B'jna op gelijke wijs als het voornaamwoord *mijn*, doch met dit onderscheid, dat *ons* in den eersten naamval, van het mannelijke geslacht *onze* heeft als *onze vader*; wijders, dat *hun* eene *n* aanneemt b. v. *hunne boeken* enz.

5. *Over de vragende voornaamwoorden.*

Vr. *Welk is de vierde soort van voornaamwoorden?*

A. De vragende voornaamwoorden als *wie?*

welke wat en hoedanige.

Vr. Verbuig eens het vragend voornaamwoord
wie?

Enkelvoud.

A. Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Wie,</i>	1 <i>Wie,</i>	1 <i>Wat,</i>
2 <i>Wiens,</i>	2 <i>Wier,</i>	2 <i>Wiens (van Wat),</i>
3 <i>Wien,</i>	3 <i>Wie,</i>	3 <i>Wat,</i>
4 <i>Wien.</i>	4 <i>Wie.</i>	4 <i>Wat.</i>

Meervoud.

1 <i>Wie,</i>	Zoo als	
2 <i>Wier,</i>	in het	Ontbreekt
3 <i>Wie,</i>	Mannelijke	
4 <i>Wie.</i>	Geslacht	

Vr. Nu het voornaamwoord welke?

A. Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Welke,</i>	1 <i>Welke,</i>	1 <i>Welk,</i>
2 <i>Welks,</i>	2 <i>Welker,</i>	2 <i>Welks,</i>
3 <i>Welken,</i>	3 <i>Welke,</i>	3 <i>Welk, welken</i>
4 <i>Welken.</i>	4 <i>Welke.</i>	4 <i>Welk.</i>

Meervoudig.

1 <i>Welke,</i>	1 <i>Welke,</i>	Zoo als in
2 <i>Welker,</i>	2 <i>Welker,</i>	het manne-
3 <i>Welken</i>	3 <i>Welke</i>	lijke geslacht
4 <i>Welke</i>	4 <i>Welke</i>	

Vr. *Verbuig nu eens het voornaamwoord wat?*

A. Dit blijft onverbogen.

Vr. *Hoe wordt hoedanige verbogen?*

A. Aldus: *hoedanige man, hoedanige vrouw hoedanig kind, hoedanigen mans, enz: verder als welke van hoedanig een, welk een, wat voor een, wordt een zonder meervoud verbogen.*

6. *Over de aanwijzende voornaamwoorden.*

Vr. *Welke zijn de aanwijzende voornaamwoorden?*

A. Deze zijn: *deze, die, gene, degene, diegene, dezelve, dezelfde, zulke, zekere, aegelijke, dergelijke, dusdanige, zoodanige.*

Vr. *Verbuig deze eens?*

A. Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig.
1 Deze	1 Deze	1 Dit
2 Dezes	2 Dezer	2 Dezer
3 Dezen	3 Deze, dezer	3 Dit, Dezen
4 Dezen	4 Deze	4 Dit

Meervoud.

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 Deze,	1 Deze,	1 Zoo als
2 Dezes,	2 Dezer.	in het man-

3 Dezen 3 Deze, dezor nelijke ge-
4 Dezen 4 Deze flacht.

Vr. *Hoe wordt die, dat, verbogen?*

A. Op dezelfde wijze als *wie, wat*.

Vr. *In welke geslachten, wordt gene als deze verbogen?*

A. In het Mannelijke en Vrouwelijke geslacht.

Vr. *Hoe is dan het onzijdige?*

A. *Gene, genes, (gene of genen), gene.*

Vr. *Hoe is het meervoud?*

A. Als dat van *deze*.

Vr. *In welke woorden, houden, de en die hunne verbuiging?*

A. In *degene* en *hetgene*, zoo ook in *dezelve dezelfde*.

Vr. *Hoe worden dusdanige en zoodanige verbogen?*

A. Even als: *hoedanige*, zoo ook *dergelijke van zulk een, dergelijk een*, wordt een zonder Meervoud verbogen.

7. Over de Betrekkelijke voornaamwoorden.

Vr. *Waar hebben deze voornaamwoorden betrekking op?*

A. Op een zelfstandig naamwoord dat vooraf
gegaan is en zijn *welke, dewelke, wie, die.*

Vr. *Hoe worden die verbogen?*

A. *Welke* als het vragend voornaamwoord *welke*
dewelke als *dezelve*; doch heeft in den tweeden
naamval *deswelken*, de tweede naamval *wiens* wordt
in het Mannelijke, *welks* in het onzijdige geslacht
gebezigd.

Vr. *Hoe verhuigt gij wat?*

A. Dit blijft als betrekkelijk onverbogen.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over de werkwoorden.

1. *Over de werkwoorden in het algemeen en derzelve soorten.*

Vr. *Wat drukken de werkwoorden uit?*

A. Eene beweging, rust tijd, worden, bestaan,
werken en lijden als: *zijn, worden heminnen
staan enz.*

Vr. *Hoe velelei zijn zij?*

A. Driederlei, als: *ongelijkvloeiend, gelijkvloei-
jend en onregelmatig.*

Vr. *Wat zijn ongelijkvloeiende werkwoorden?*

A. Zulke werkwoorden, welke in de vervoeging.

A. Twee den vergrootenden en overtreffenden trap
 Vr. *Hoe wordt de eerste hoe de laatste gevormd?*

A. De eerste door er de laatste door *st* als *hoog hooger, hoogst*, doch eenige dulden deze vergroo-
 ting niet als: *beminnend, hatend*, enz. in som-
 mige gevallen, worden meer en meest gebezigd
 als: *meer, meest, doordrongen*. Dit wêrf wordt
aller, voor den overtreffenden trap gebezigd. als:
allergrootst enz:

Vr. *Bij welke woorden geschiedt de vergroo-
 ting van het laatste?*

A. Bij zamengestelde *welluidender, goedkooper*
 sommigen zijn uit hoofde hunner beteekenis voor
 geene vergroo-ting vatbaar, als: *sneeuw wit, ijskoud*,
 enz. Bij eenigen is slechts de overtreffende trap
 in gebruik, als: *achterst benedenst* enz.

2. Voorbeelden van verbuiging.

Vr. *Verbuig eens de sterke leeuw, de brave
 daad, en het groene veld?*

Mannelijk. Enkelvoudig.	Mannelijk. Meervoudig.
1 De sterke leeuw,	1 De sterke leeuwen,
2 Des sterken leeuws,	2 Der sterke leuwen,

3 Den sterken leeuw,	3 Den sterken leeuwen
4 Den sterken leeuw,	4 De sterke leeuwen

Vrouwelijk. Enkelvoudig. Vrouwelijk. Meervoudig.

1 De brave daad,	1 De brave daden,
2 Der brave daad,	2 Der brave daden,
3 De, Der brave daad,	3 De, der brave daden,
4 De brave daad.	4 De brave daden.

Onzijdig. Enkelvoudig. Onzijdig. Meervoudig.

1 Het groene veld,	1 De groene velden,
2 Des groenen velds,	2 Der groene velden,
3 Het groene veld,	3 Den groenen velden,
4 Het groene veld.	4 De groene velden.

Vr. De bijvoegelijke naamwoorden, als zelfstandig genomen, hoe worden die in het meervoud verbogen?

A. Als zelfstandig als de vromen.

ZESDE HOOFDSTUK.

Over de Voornaamwoorden.

- 1 Over de Voornaamwoorden in het algemeen en derzelve soorten,

Vr. Wat is een Voornaamwoord?

A. Het is een woord, dat men voor, of in plaats van de zelfstandige naamwoorden zet, om de gedurende herhaling te vermijden.

Vr. *Helder dit eens met een voorbeeld op?*

A. Bij voorbeeld. *Jan schreef gisteren een brief Jan schreef den brief zoo slecht dat Jan den brief verbrandde* dit is nu eene belagchelijke uitdrukking, zonder de voornaamwoorden, maar door de voornaamwoorden geschiedt de volgende zin: *Jan schreef gisteren eenen brief, hij schreef hem, zoo slecht dat hij hem verbrandde.*

Vr. *Noem ze mij in soorten?*

1 Persoonlijke,	4 Vragende,
2 Wederkeerende,	5 Aanwijzende en,
3 Bezittelijke,	6 Betrekkelijkevoornaamwoorden

2 *Over de persoonlijke voornaamwoorden.*

Vr *Welke behooren tot de persoonlijke voornaamwoorden, en verbuig dezelve eens?*

A. 1 De sprekende persoon, ik, in het meervoud wij.

De eerste sprekende persoon.

Enkelvoudig	Meervoudig
1 Ik,	1 Wij,
2 Mijns,	2 Onzer,

3 <i>Mij,</i>	3 <i>Ons,</i>
4 <i>Mij.</i>	4 <i>Ons.</i>

De tweede aangesproken persoon gij

1 <i>Gij</i>	1 <i>Gij,</i>
2 <i>Uws,</i>	2 <i>Uwer,</i>
3 <i>U,</i>	3 <i>U,</i>
4 <i>U.</i>	4 <i>U.</i>

De derde persoon van welke men spreekt hij zij het

Enkelvoudig.

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Hij,</i>	1 <i>Zij,</i>	1 <i>Het,</i>
2 <i>Zijns,</i>	2 <i>Harer,</i>	2 <i>Zijns,</i>
3 <i>Hem,</i>	3 <i>Haar,</i>	3 <i>Het,</i>
4 <i>Hem.</i>	4 <i>Haar.</i>	4 <i>Het.</i>

Meervoudig.

1 <i>Zij,</i>	1 <i>Zij,</i>	<i>Als in het</i>
2 <i>Hunner. (van Hen)</i>	2 <i>Harer,</i>	<i>Mannelijke</i>
3 <i>Hun, (aan Hen)</i>	3 <i>Haar,</i>	<i>Geslacht.</i>
4 <i>Hen,</i>	4 <i>Haar.</i>	

5 Over de wederkeerende voornaamwoorden.

Vr. Tot welken persoon behooren zij?

A. Tot den derden.

Vr. hoe geschiedt de verbuiging van Hij
Zij He?

A. Op deze wijs.

Enkelvoud.

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 Hij,	1 Zij,	1 Het,
2 Zijns, (van zich)	2 Harer, (van haar)	2 Zijns, (van zich)
3 Zich, (aan zich)	3 Zich, (aan zich)	3 Zich, (aan zich)
4 Zich.	4 Zich.	4 Zich.

Meervoudig

1 Zij,	Zoo als	Zoo als in
2 Hunner, (van zich),	in het	het Mannelijke
3 Zich, (aan zich),	Enkelvoud.	Geflacht.
4 Zich		

4. Over de bezittelijke voornaamwoorden.

Vr. Welke zijn de bezittelijke voornaamwoorden?

A. Zij zijn *Mijn, Ons, Uw, Zijn, Haar, Hun.*

Vr. En van derden persoon?

A. Deze zijn: *Zijn, Haar, Hun.*

Vr. Wat beteekenen zij?

A. Zoo wel het geslacht des bezitters als dat der bezitting.

Vr. Verbuig eens het voornaamwoord *Mijn*?

Enkelvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 <i>Mijn</i> ,	1 <i>Mijne</i> ,	1 <i>Mijn</i> .
2 <i>Mijns</i> ,	2 <i>Mijner</i> ,	2 <i>Mijns</i> .
3 <i>Mijnen</i> ,	3 <i>Mijne</i> , <i>Mijner</i> ,	3 <i>Mijners</i> .
4 <i>Mijne</i> .	4 <i>Mijne</i> ,	4 <i>Mijne</i> .

Meervoud.

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Mijne</i>	Zoo als	Zoo als
2 <i>Mijner</i>	in het	in het man-
3 <i>Mijnen</i>	Enkel-	nelijke Geslacht
4 <i>Mijne</i>	voudig.	

Vr. *Hoe worden, ons, uw, zijn, haar, hun verbogen?*

A. B'jna op gelijke wijs als het voornaamwoord *mijn*, doch met dit onderscheid, dat *ons* in den eersten naamval, van het mannelijke geslacht *onze* heeft als *onze vader*; wijders, dat *hun* eene *n* aanneemt b. v. *hunne boeken* enz.

5. *Over de vragende voornaamwoorden.*

Vr. *Welk is de vierde soort van voornaamwoorden?*

A. De vragende voornaamwoorden als *wie?*

welke wat en hoedanige.

Vr. Verbuig eens het vragend voornaamwoord
wie?

Enkelvoud.

A. Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Wie,</i>	1 <i>Wie,</i>	1 <i>Wat,</i>
2 <i>Wiens,</i>	2 <i>Wier,</i>	2 <i>Wiens (van Wat),</i>
3 <i>Wien,</i>	3 <i>Wie,</i>	3 <i>Wat,</i>
4 <i>Wien.</i>	4 <i>Wie.</i>	4 <i>Wat.</i>

Meervoud.

1 <i>Wie,</i>	Zoo als	
2 <i>Wier,</i>	in het	Ontbreekt
3 <i>Wie,</i>	Mannelijke	
4 <i>Wie.</i>	Geslacht	

Vr. Nu het voornaamwoord *welke?*

A. Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 <i>Welke,</i>	1 <i>Welke,</i>	1 <i>Welk,</i>
2 <i>Welks,</i>	2 <i>Welker,</i>	2 <i>Welks,</i>
3 <i>Welken,</i>	3 <i>Welke,</i>	3 <i>Welk, welken</i>
4 <i>Welken.</i>	4 <i>Welke.</i>	4 <i>Welk.</i>

Meervoudig.

1 <i>Welke,</i>	1 <i>Welke,</i>	Zoo als in
2 <i>Welker,</i>	2 <i>Welker,</i>	het manne-
3 <i>Welken</i>	3 <i>Welke</i>	lijke geslacht
4 <i>Welke</i>	4 <i>Welke</i>	

Vr. *Verbuig nu eens het voornaamwoord wat?*

A. Dit blijft onverbogen.

Vr. *Hoe wordt hoedanige verbogen?*

A. Aldus: *hoedanige man, hoedanige vrouw hoedanig kind, hoedanigen mans, enz:* verder als welke van *hoedanig een, welk een, wat voor een,* wordt een zonder meervoud verbogen.

6. Over de aanwijzende voornaamwoorden.

Vr. *Welke zijn de aanwijzende voornaamwoorden?*

A. Deze zijn: *deze, die, gene, degene, diegene, dezelve, dezelfde, zulke, zekere, aegelijke, dergelijke, dusdanige, zoodanige.*

Vr. *Verbuig deze eens?*

A. Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig.
1 Deze	1 Deze	1 Dit
2 Dezes	2 Dezer	2 Dezer
3 Dezen	3 Deze, dezer	3 Dit, Dezen
4 Dezen	4 Deze	4 Dit

Meervoud.

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
1 Deze,	1 Deze,	1 Zoo als
2 Dezes,	2 Dezer.	in het man-

3 Dezen 3 Deze, dezer nelijke ges
4 Dezen 4 Deze flacht.

Vr. *Hoe wordt die, dat, verbogen?*

A. Op dezelfde wijze als *wie, wat.*

Vr. *In welke geslachten, wordt gene als deze verbogen?*

A. In het Mannelijke en Vrouwelijke geslacht.

Vr. *Hoe is dan het onzijdige?*

A. *Gene, genes, (gene of genen), gena.*

Vr. *Hoe is het meervoud?*

A. Als dat van *deze.*

Vr. *In welke woorden, houden, de en die hunne verbuiging?*

A. In *degene* en *hetgene*, zoo ook in *dezelve* *dezelfde.*

Vr. *Hoe worden dusdanige en zoodanige verbogen?*

A. Even als: *hoedanige*, zoo ook *dergelijke* *van* *zulk een*, *dergelijk een*, wordt een zonder Meer-
voud verbogen.

7. Over de Betrekkelijke voornaamwoorden.

Vr. *Waar hebben deze voornaamwoorden betrekking op?*

A. Op een zelfstandig naamwoord dat vooraf gegaan is en zijn *welke, dewelke, wie, die*.

Vr. *Hoe worden die verbogen?*

A. *Welke* als het vragend voornaamwoord *welke dewelke* als *dezelve*; doch heeft in den tweeden naamval *deswelken*, de tweede naamval *wiens* wordt in het Mannelijke, *welks* in het onzijdige geslacht gebezigd.

Vr. *Hoe verhuigt gij wat?*

A. Dit blijft als betrekkelijk onverbogen.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over de werkwoorden.

1. *Over de werkwoorden in het algemeen en derzelve soorten.*

Vr. *Wat drukken de werkwoorden uit?*

A. Eene beweging, rust tijd, worden, bestaan, werken en lijden als: *zijn, worden beminnen staan enz.*

Vr. *Hoe velelei zijn zij?*

A. Driederlei, als: *ongelijkvloeiend, gelijkvloeiend en onregelmatig.*

Vr. *Wat zijn ongelijkvloeiende werkwoorden?*

A. Zulke werkwoorden, welke in de vervoeging.

den wortelklinker veranderen, en het verledene deelwoord met *en* fluiten, als *steken, stak, gestoken, blijven, bleef, gebleven, laten, liet, gelaten enz.*

Vr. *En gelijkvloeiende ?*

A. Zijn zulke werkwoorden, die hunnen wortelklinker behouden, en *de* of *te* in den verleden tijd, en *d* of *t* in het verledene deelwoord hebben, als: *leven, leefde, geleefd, blaken, blaakte, geblaakt enz.*

Vr. *Wat noemt gij onregelmatige werkwoorden?*

A. Zulke, welke in een of ander opzigt van de genoemde soorten afwijken als *gaan slaan staan, doen, zien, welke op n niet op en uitgaan.*

Vr. *Welke werkwoorden zijn nog meer regelmatig?*

A. De werkwoorden *kunnen, willen, mogen, moeten*, welke geene gebiedende wijs hebben, en waarvande drie eersten de *t* misfen, in *hij kan, wil en mag* terwijl *brengeu, plegen, denken, koopu, zoeken en dunken* even als *mogen*, in den eersten en derden persoon van den verledenen tijd, eene *t* hebben b v. *ik en hij bragt, plagt pacht* enz. ook behooren de hulpwoorden *hebben*

zijn zullen en worden ook hiertoe.

Vr. *Maar, waarom noemt gij die hulpwoorden?*

Ant. Omdat zij de werkwoorden, in het geen aan dezelve ontbreekt te hulp komen, als: *ik heb gelezen zal schrijven: enz,*

Vr. *Hoe verdeelt men verder de werkwoorden?*

Ant. In *bedrijvende, lijdende, onzijdige, wederkeerige en oupersoonlijke* werkwoorden.

Vr. *Wat is een bedrijvend werkwoord?*

Ant. Zulk een, welks werking op een ander voorwerp overgaat, als: *de man slaat zijnen hond.*

Vr. *Wat merkt gij aan met betrekking tot de bedrijvende werkwoorden?*

Ant. Dat zij altoos lijdende zijn, wanneer zij, door middel van de woorden *zijn* en *worden*, in den lijdenden vorm overgaan: *de hond wordt geslagen.*

Vr. *Wat noemt gij een onzijdig werkwoord?*

Ant. Zulk een dat noch bedrijvend, noch lijdend is, als: *staan, zitten, blijven, bloeijen, beven, enz.*

Vr. *Doch zijn er niet sommige die echter als bedrijvend voorkomen?*

Ant. Ja, als: *de deur klemt*, (onzijdig), *ik klem mijne hand*, (bedrijvend). Zoo ook *zich zich lagchen. enz.*

Vr. *Wanneer worden zij bedrijvend?*

Ant. Wanneer zij het voorvoegfel *be* aannemen, als: *weenen, iemand beweenen.*

Vr. *Waarmede worden zij vervoegd?*

c

Ant. Met *zijn* en *hebben*; eenige met beide, als: *hij heeft*, of *hij is over dezen steen gestruikeld*.

Vr. *Wat zijn wederkeerige werkwoorden?*

Ant. Zulke, welke de werking tot den werkenden persoon te rug voeren van wien zij uitging, als: *zich schamen*, *ik schaam mij*, zoo ook: *zich verwonderen*, *behelpen*, *beroemen*, enz. Deze zijn eigenlijke wederkeerige werkwoorden, terwijl de meeste wederkeerige werkwoorden, als bedrijvend kunnen gebezigd worden, als: *wasfchen*, *branden*, enz.

Vr. *Wat zijn onpersoonlijke werkwoorden?*

Ant. Zulke, welke *ik*, *gij*, *hij*, enz. niet voor zich dulden, als: *het regent*, *het sneeuwt*, *het berouwt mij*, enz.

2. Over de wijzen en tijden der werkwoorden.

Vr. *Hoe veel wijzen hebben de werkwoorden?*

Ant. Die zijn vier in getal, als: *de onbepaalde*, *aantoonende*, *gebiedende* en *aanvoegende wijs*.

Vr. *Wat is de Onbepaalde wijs?*

Ant. Die, welke eene handeling algemeen voorstelt, als: *hooren*, *gehoord hebben*, enz.

Vr. *Wat naam dragen de hier toe behoorende Deelwoorden?*

Ant. Deze noemt men *bedrijvend en lijdend*.

Vr. *Hoe gaan de eerste, hoe de laatste uit?*

Ant. De eerste gaan uit op *de*, de laatste op *d* of *t*, als: *zeggende, gezegd, plukkende, geplukt*, enz.

Vrag. *Wat hebben sommige lijdende deelwoorden?*

Ant. En als *gelezen, geloopt, enz.*

Vr. *Wat valt bij andere weg?*

Ant. Het voorvoegfel *ge*, wanneer zij een der onscheidbare voorzetsels, *be, ge, her, ont, ver*, hebben, als: *beklagen, beklaagd, hernemen, hernomen*, enz.

Vr. *Wat is de Aantoonende wijs?*

Ant. Die, waar door de werking regtstreeks aangetoond wordt, als: *ik hoor, gij zult lezen* enz.

Vr. *Wat is de Gebiedende wijs?*

Ant. Die, waarmede men gebiedt en vermaant, zij heeft geene tijden en alleen den tweeden persoon. *lees, leest gij*, enz.

Vr. *Wat is de Aanvoegende wijs?*

Ant. Die, waardoor iets onzeker gezegd, een wenscheene voorwaarde, of aandrijving uitgedrukt wordt, *hij leve, hij ga waar hij wil*, enz. ook met voegwoorden: *dat hij zich haaste*, enz.

Vr. *Hoe veel tijden hebben de werkwoorden?*

Ant. Vijf, als: *De tegenwoordige, onvolmaakt verledene, volmaakt verledene, meer dan volmaakt verledene en de toekomstige tijd*; waar van de twee eerste, door verbuiging van het werkwoord zelf, de drie laatste door *hebben*, zijn en zullen gevormd worden.

Vr. *Wat is de tegenwoordige tijd?*

Ant. Deze duidt eene plaats hebbende werking aan: *ik denk, gij spreekt*, de tweede en derde persoon, hebben eene *t*, *gij en hij leest*.

Vr. *Welke zijn hier van uitgezonderd?*

Ant. *Hij is, kan, zal, mag en wil*

Vr. *Wat doet de onvolmaakt verledene tijd?*

Ant. Deze duidt eene niet geeindigde handeling aan, als: *ik sprak, hij las*, enz. de tweede persoon heeft altijd eene *t*, als: *gij greept, schriktes naamt, laast*, enz.

Vr. *Wat doet de volmaakt verledene tijd?*

Ant. Deze stelt eene zaak als geheel geeindigd voor. *Ik heb gezegd*.

Vr. *Wat de meer dan volmaakt verledene tijd?*

Ant. Deze beteekent, dat eene zaak reeds geheel voorbij is, wanneer eene andere begint. *Ik had gezegd*.

Vr. *Hoe velerlei is de toekomende tijd?*

Ant. Tweederlei.

Vr. *Wat zegt de eerste?*

Ant. Eenvoudig, dat iets toekomend is, op den tijd, waarin men spreekt, als: *ik zal prijzen, zij zullen sterven.*

Vr. *Wat de tweede?*

Ant. Dat iets thans toekomend is, maar verleden zal zijn, op den tijd waarvan men spreekt, *Ik zal geprezen hebben.*

Vr. *Wat beteekent de eerste, in de aanvoegende wijs.*

Ant. Dat iets voorwaardelijk toekomend is, als: *Ik zoude prijzen.*

Vr. *Wat de tweede?*

Ant. Dat iets voorwaardelijk toekomend geweest is. *Ik zoude geprezen hebben.*

3. Voorbeelden van Vervoeging.

Vr. *Vervoeg eens het hulpwoord hebben?*

Ant. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenwoordige tijd: *hebben.* Tegenwoordige tijd: *hebbende,*

Verleden tijd: *gehad heb-* Verleden tijd: *gehad hebben.*
ben. *bende.*

Toekomende tijd: *te zullen hebben.* Toekomende tijd: *zullen-
de hebben.*

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Enkelvoudig.

Ik heb,	Dat ik hebbe,
Gij hebt,	Dat gij hebbet,
Hij heeft.	Dat hij hebbo.

Meervoudig.

Wij hebben,	Dat wij hebben,
Gij hebt,	Dat gij hebbet,
Zij hebben.	Dat zij hebben.

Onvolmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik had,	Dat ik hadde,
Gij hadt,	Dat gij haddet,
Hij had.	Dat hij hadde.

Meervoudig.

Wij hadden,	Dat wij hadden,
Gij hadt,	Dat gij haddet,
Zij hadden.	Dat zij hadden.

Aantoonende wijs, Aanvoegende wijs.

Volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

<i>Ik heb gehad,</i>	<i>Dat ik hebbe gehad,</i>
<i>Gij hebt gehad,</i>	<i>Dat gij hebbet gehad,</i>
<i>Hij heeft gehad.</i>	<i>Dat hij hebbe gehad.</i>

Meervoudig.

<i>Wij hebben gehad,</i>	<i>Dat wij hebben gehad,</i>
<i>Gij hebt gehad,</i>	<i>Dat gij hebbet gehad,</i>
<i>Zij hebben gehad.</i>	<i>Dat zij hebben gehad.</i>

Meer dan volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

<i>Ik had gehad,</i>	<i>Dat ik hadde gehad,</i>
<i>Gij hadt gehad,</i>	<i>Dat gij haddet gehad,</i>
<i>Hij had gehad.</i>	<i>Dat hij hadde gehad.</i>

Meervoudig.

<i>Wij hadden gehad,</i>	<i>Dat wij hadden gehad,</i>
<i>Gij hadt gehad,</i>	<i>Dat gij haddet gehad,</i>
<i>Zij hadden gehad.</i>	<i>Dat zij hadden gehad.</i>

3 Dezen 3 Deze, dezer nelijke ge-
4 Dezen 4 Deze flacht.

Vr. *Hoe wordt die, dat, verbogen?*

A. Op dezelfde wijze als *wie, wat*.

Vr. *In welke geslachten, wordt gene als deze verbogen?*

A. In het Mannelijke en Vrouwelijke geslacht.

Vr. *Hoe is dan het onzijdige?*

A. *Gene, genes, (gene of genen), gena.*

Vr. *Hoe is het meervoud?*

A. Als dat van *deze*.

Vr. *In welke woorden, houden, de en die hunne verbuiging?*

A. In *degene* en *hetgene*, zoo ook in *dezelve* *dezelfde*.

Vr. *Hoe worden dusdanige en zoodanige verbogen?*

A. Even als: *hoedanige*, zoo ook *dergelijke* van zulk een, *dergelijk een*, wordt een zonder Meervoud verbogen.

7. Over de Betrekkelijke voornaamwoorden.

Vr. *Waar hebben deze voornaamwoorden betrekking op?*

A. Op een zelfstandig naamwoord dat vooraf gegaan is en zijn *welke, dewelke, wie, die.*

Vr. *Hoe worden die verbogen?*

A. *Welke* als het vragend voornaamwoord *welke dewelke* als *dezelve*; doch heeft in den tweeden naamval *deswelken*, de tweede naamval *wiens* wordt in het Mannelijke, *welks* in het onzijdige geslacht gebezigd.

Vr. *Hoe verhuigt gij wat?*

A. Dit blijft als betrekkelijk onverbogen.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over de werkwoorden.

1. *Over de werkwoorden in het algemeen en derzelver soorten.*

Vr. *Wat drukken de werkwoorden uit?*

A. Eene beweging, rust tijd, worden, bestaan, werken en lijden als: *zijn, worden beminnen staan enz.*

Vr. *Hoe velerlei zijn zij?*

A. Driederlei, als: *ongelijkvloeiend, gelijkvloeiend en onregelmatig.*

Vr. *Wat zijn ongelijkvloeiende werkwoorden?*

A. Zulke werkwoorden, welke in de vervoeging.

den wortelklinker veranderen, en het verledene deelwoord met *en* sluiten, als *steken, stak, gestoken, blijven, bleef, gebleven, laten, liet, gelaten enz.*

Vr. *En gelijkvloeiende ?*

A. Zijn zulke werkwoorden, die hunnen wortelklinker behouden, en *de* of *te* in den verleden tijd, en *d* of *t* in het verledene deelwoord hebben, als: *leven, leefde, geleefd, blaken, blaakte, geblaakt enz.*

Vr. *Wat noemt gij onregelmatige werkwoorden?*

A. Zulke, welke in een of ander opzigt van de genoemde soorten afwijken als *gaan slaan staan, doen, zien, welke op n niet op en uitgaan.*

Vr. *Welke werkwoorden zijn nog meer regelmatig?*

A. De werkwoorden *kunnen, willen, mogen, moeten*, welke geene gebiedende wijs hebben, en waarvande drie eersten de *t* missen, in *hij kan, wil en mag* terwijl *brengen, plegen, denken, hoopen, zoeken* en *dunken* even als *mogen*, in den eersten en derden persoon van den verledenen tijd, eene *t* hebben b. v. *ik en hij bragt, plagt pacht enz.* ook behooren de hulpwoorden *hebben*

zijn zullen en worden ook hiertoe.

Vr. *Maar, waarom noemt gij die hulpwoorden?*

Ant. Omdat zij de werkwoorden, in het geen aan dezelve ontbreekt te hulp komen, als: *ik heb gelezen zal schrijven: enz,*

Vr. *Hoe verdeelt men verder de werkwoorden?*

Ant. In *bedrijvende, lijdende, onzijdige, wederkeerige en onpersoonlijke* werkwoorden.

Vr. *Wat is een bedrijvend werkwoord?*

Ant. Zulk een, welks werking op een ander voorwerp overgaat, als: *de man slaat zijnen hond.*

Vr. *Wat merkt gij aan met betrekking tot de bedrijvende werkwoorden?*

Ant. Dat zij altoos lijdende zijn, wanneer zij, door middel van de woorden *zijn* en *worden*, in den lijdenden vorm overgaan: *de hond wordt geslagen.*

Vr. *Wat noemt gij een onzijdig werkwoord?*

Ant. Zulk een dat noch bedrijvend, noch lijdend is, als: *staan, zitten, blijven, bloeijen, beven, enz.*

Vr. *Doch zijn er niet sommige die echter als bedrijvend voorkomen?*

Ant. Ja, als: *de deur klemt, (onzijdig), ik klem mijne hand, (bedrijvend).* Zoo ook *zich zich lagchen. enz.*

Vr. *Wanneer worden zij bedrijvend?*

Ant. Wanneer zij het voorvoegsel *be* aannemen, als: *weenen, iemand beweenen.*

Vr. *Waarmede worden zij vervoegd?*

c

Ant. Met *zijn* en *hebben*; eenige met beide, als: *hij heeft*, of *hij is over dezen steen gestruikeld*.

Vr. *Wat zijn wederkeerige werkwoorden?*

Ant. Zulke, welke de werking tot den werkenden persoon te rug voeren van wien zij uitging, als: *zich schamen*, *ik schaam mij*, zoo ook: *zich verwonderen*, *behelpen*, *beroemen*, enz. Deze zijn eigenlijke wederkeerige werkwoorden, terwijl de meeste wederkeerige werkwoorden, als bedrijvend kunnen gebezigd worden, als: *wasfchen*, *branden*, enz.

Vr. *Wat zijn onpersoonlijke werkwoorden?*

Ant. Zulke, welke *ik*, *gij*, *hij*, enz. niet voor zich dulden, als: *het regent*, *het sneeuwt*, *het berouwt mij*, enz.

2. Over de wijzen en tijden der werkwoorden.

Vr. *Hoe veel wijzen hebben de werkwoorden?*

Ant. Die zijn vier in getal, als: *de onbepaalde*, *aantoonende*, *gebiedende* en *aanvoegende wijs*.

Vr. *Wat is de Onbepaalde wijs?*

Ant. Die, welke eene handeling algemeen voorstelt, als: *hooren*, *gehoord hebben*, enz.

Vr. *Wat naam dragen de hier toe behoorende Deelwoorden?*

Ant. Deze noemt men *bedrijvend en lijdend*.

Vr. *Hoe gaan de eerste, hoe de laatste uit?*

Ant. De eerste gaan uit op *de*, de laatste op *d* of *t*, als: *zeggende, gezegd, plukkende, geplukt*, enz.

Vrag. *Wat hebben sommige lijdende deekwoorden?*

Ant. *En als gelezen, gelooopen, enz.*

Vr. *Wat valt bij andere weg?*

Ant. Het voorvoegsel *ge*, wanneer zij een der onscheidbare voorzetsels, *be, ge, her, ont, ver*, hebben, als: *beklagen, beklaagd, hernemen, hernomen*, enz.

Vr. *Wat is de Aantoonende wijs?*

Ant. Die, waar door de werking regtsreeks aangetoond wordt, als: *ik hoor, gij zult lezen* enz.

Vr. *Wat is de Gebiedeude wijs?*

Ant. Die, waarmede men gebiedt en vermaant, zij heeft geene tijden en alleen den tweeden persoon. *lees, leest gij*, enz.

Vr. *Wat is de Aanvoegende wijs?*

Ant. Die, waardoor iets onzeker gezegd, een wensch eene voorwaarde, of aandrijving uitgedrukt wordt, *hij leve, hij ga waar hij wil*, enz. ook met voegwoorden: *dat hij zich haaste*, enz.

Vr. *Hoe veel tijden hebben de werkwoorden?*

Ant. Vijf, als: *De tegenwoordige, onvolmaakt verledene, volmaakt verledene, meer dan volmaakt verledene en de toekomstige tijd*; waar van de twee eerste, door verbuiging van het werkwoord zelf, de drie laatste door *hebben*, zijn en zullen gevormd worden.

Vr. *Wat is de tegenwoordige tijd?*

Ant. Deze duidt eene plaats hebbende werking aan: *ik denk, gij spreekt*, de tweede en derde persoon, hebben eene *t*, *gij* en *hij* leest.

Vr. *Welke zijn hier van uitgezonderd?*

Ant. *Hij is, kan, zal, mag en wil*

Vr. *Wat doet de onvolmaakt verledene tijd?*

Ant. Deze duidt eene niet geëindigde handeling aan, als: *ik sprak, hij las*, enz. de tweede persoon heeft altijd eene *t*, als: *gij greept, schrikte, naamt, laast*, enz.

Vr. *Wat doet de volmaakt verledene tijd?*

Ant. Deze stelt eene zaak als geheel geëindigd voor. *Ik heb gezegd.*

Vr. *Wat de meer dan volmaakt verledene tijd?*

Ant. Deze beteekent, dat eene zaak reeds geheel voorbij is, wanneer eene andere begint. *Ik had gezegd.*

Vr. *Hoe velerlei is de toekomstige tijd?*

Ant. Tweederlei.

Vr. *Wat zegt de eerste?*

Ant. Eenvoudig, dat iets toekomstig is, op den tijd, waarin men spreekt, als: *ik zal prijzen, zij zullen sterven.*

Vr. *Wat de tweede?*

Ant. Dat iets thans toekomstig is, maar verleden zal zijn, op den tijd waarvan men spreekt, *Ik zal geprezen hebben.*

Vr. *Wat beteekent de eerste, in de aanvoegende wijs.*

Ant. Dat iets voorwaardelijk toekomstig is, als: *Ik zoude prijzen.*

Vr. *Wat de tweede?*

Ant. Dat iets voorwaardelijk toekomstig geweest is. *Ik zoude geprezen hebben.*

3. Voorbeelden van Vervoeging.

Vr. *Vervoeg eens het hulpwoord hebben?*

Ant. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenwoordige tijd: *hebben.* Tegenwoordige tijd: *hebbende,*

Verleden tijd: *gehad hebben.* Verleden tijd: *gehad hebbende.*

Toekomstige tijd: *te zullen hebben.* Toekomstige tijd: *zullen de hebben.*

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Enkelvoudig.

Ik heb,	Dat ik hebbe,
Gij hebt,	Dat gij hebbet,
Hij heeft.	Dat hij hebbe.

Meervoudig.

Wij hebben,	Dat wij hebben,
Gij hebt,	Dat gij hebbet,
Zij hebben.	Dat zij hebben.

Onvolmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik had,	Dat ik hadde,
Gij hadt,	Dat gij haddet,
Hij had.	Dat hij hadde.

Meervoudig.

Wij hadden,	Dat wij hadden,
Gij hadt,	Dat gij haddet,
Zij hadden.	Dat zij hadden.

Aantoonende wijs, Aanvoegende wijs.

Volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

<i>Ik heb gehad,</i>	<i>Dat ik hebbe gehad,</i>
<i>Gij hebt gehad,</i>	<i>Dat gij hebbet gehad,</i>
<i>Hij heeft gehad.</i>	<i>Dat hij hebbe gehad.</i>

Meervoudig.

<i>Wij hebben gehad,</i>	<i>Dat wij hebben gehad,</i>
<i>Gij hebt gehad,</i>	<i>Dat gij hebbet gehad,</i>
<i>Zij hebben gehad.</i>	<i>Dat zij hebben gehad.</i>

Meer dan volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

<i>Ik had gehad,</i>	<i>Dat ik hadde gehad,</i>
<i>Gij hadt gehad,</i>	<i>Dat gij haddet gehad,</i>
<i>Hij had gehad.</i>	<i>Dat hij hadde gehad.</i>

Meervoudig.

<i>Wij hadden gehad,</i>	<i>Dat wij hadden gehad,</i>
<i>Gij hadt gehad,</i>	<i>Dat gij haddet gehad,</i>
<i>Zij hadden gehad.</i>	<i>Dat zij hadden gehad.</i>

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Eerste Toekomende tijd.

Enkelvoudig.

<i>Ik zal hebben,</i>	<i>Dat ik zoude hebben,</i>
<i>Gij zult hebben,</i>	<i>Dat gij zoudet hebben,</i>
<i>Hij zal hebben.</i>	<i>Dat hij zoude hebben.</i>

Meervoudig.

<i>Wij zullen hebben,</i>	<i>Dat wij zouden hebben,</i>
<i>Gij zult hebben,</i>	<i>Dat gij zoudet hebben,</i>
<i>Zij zullen hebben.</i>	<i>Dat zij zouden hebben.</i>

Tweede toekomende tijd.

Enkelvoudig.

<i>Ik zal gehad hebben,</i>	<i>Dat ik zoude gehad hebben.</i>
<i>Gij zult gehad hebben,</i>	<i>Dat gij zoudet gehad hebben,</i>
<i>Hij zal gehad hebben.</i>	<i>Dat hij zoude gehad hebben.</i>

Meervoudig.

Wij zullen gehad hebben, Dat wij zouden gehad hebben,

Gij zult gehad hebben, Dat gij zoudet gehad hebben

Zij zullen gehad hebben. Dat zij zouden gehad hebben.

Gebiedende Wijs.

Enkelvoud: *heb gij.* Meervoud: *hebt gij.*

Vr. Ook het hulpwoord zullen?

Antw. Onbepaalde wijs. Deelwoord.
te zullen. *zullende.*

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige Tijd.

Enkelvoudig.

Ik zal,

Ik zoude,

Gij zult,

Gij zoudet,

Hij zal.

Hij zoude.

Meervoudig.

Wij zullen,

Wij zouden,

Gij zult,

Gij zoudet,

Zij zullen,

Zij zouden.

Vc. *En het hulpwoord zijn?*

Antw. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenwoordige tijd: *zijn* Teg tijd, *zijnde*: of *we-*
of wezen. *zende.*

Verl. tijd: *geweest zijn.* Verl. tijd: *geweest zijnde.*

Toek. tijd: *te zullen zijn.* Toek. tijd: *zullende zijn.*
of wezen. *of wezen.*

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Enkelyvoudig.

Ik *ben,*

Dat ik *zij,*

Gij *zijt,*

Dat gij *zijt,*

Hij *is.*

Dat hij *zij.*

Meervoudig.

Wij *zijn,*

Dat wij *zijz,*

Gij *zijt,*

Dat gij *zijt,*

Zij *zijn.*

Dat zij *zijz.*

Onvolmaakt verledene tijd,

Enkelvoudig

Ik *was,*

Dat ik *ware,*

Gij *waart,*

Dat gij *waret,*

Hij *was.*

Dat hij *ware.*

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Meervoudig.

Wij *waren*,Dat wij *waren*,Gij *waart*,Dat gij *waart*,Zij *waren*.Dat zij *waren*.

Volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik ben *geweest*,Dat ik *zij geweest*,Gij *zijt geweest*,Dat gij *zijt geweest*,Hij *is geweest*.Dat hij *zij geweest*.

Meervoudig.

Wij *zijn geweest*,Dat wij *zijn geweest*,Gij *zijt geweest*,Dat gij *zijt geweest*,Zij *zijn geweest*.Dat zij *zijn geweest*.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik *was geweest*,Dat ik *ware geweest*,Gij *waart geweest*,Dat gij *waart geweest*,Hij *was geweest*.Dat hij *ware geweest*.

Meervoudig.

Wij *waren geweest*,Dat wij *waren geweest*,Gij *waart geweest*,Dat gij *waart geweest*,Zij *waren geweest*.Dat zij *waren geweest*.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Meervoud.

Wij <i>staken</i> ,	Dat wij <i>staken</i> ,
Gij <i>staakt</i> ,	Dat gij <i>staket</i> ,
Zij <i>staken</i> .	Dat zij <i>staken</i> .

Volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik <i>heb gestoken</i> ,	Dat ik <i>hebbe gestoken</i> ,
Gij <i>hebt gestoken</i> ,	Dat gij <i>hebbet gestoken</i> ,
Hij <i>heeft gestoken</i> .	Dat hij <i>hebbe gestoken</i> .

Meervoudig.

Wij <i>hebben gestoken</i> ,	Dat wij <i>hebben gestoken</i> ,
Gij <i>hebt gestoken</i> ,	Dat gij <i>hebbet gestoken</i> ,
Zij <i>hebben gestoken</i> .	Dat zij <i>hebben gestoken</i> .

Meer dan volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik <i>had gestoken</i> ,	Dat ik <i>hadde gestoken</i> ,
Gij <i>hadt gestoken</i> ,	Dat gij <i>haddet gestoken</i> ,
Hij <i>had gestoken</i> .	Dat hij <i>hadde gestoken</i> .

Meervoudig.

Wij <i>had ten gestoken</i> ,	Dat wij <i>hadden gestoken</i> ,
-------------------------------	----------------------------------

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Gij *had*t gestoken,Dat gij *haddet* gestoken,Zij *hadden* gestoken.Dat zij *hadden* gestoken.

Eerste Toekomende tijd.

Enkelvoud;

Ik *zal* steken,Dat ik *zoude* steken,Gij *zult* steken,Dat gij *zoudet* steken,Hij *zal* steken.Dat hij *zoude* steken.

Meervoudig.

Wij *zullen* steken,Dat wij *zouden* steken,Gij *zult* steken,Dat gij *zoudet* steken,Zij *zullen* steken.Dat zij *zouden* steken.

Tweede toekomende tijd.

Enkelvoudig.

Ik *zal* gestoken hebben, Dat ik *zoude* gestoken
hebben,Gij *zult* gestoken hebben, Dat gij *zoudet* gestoken
hebben,Hij *zal* gestoken hebben. Dat hij *zoude* gestoken
hebben.

. Meervoud.

Wij zullen *gestoken heb-* Dat wij zouden *gestoken*
ben, *hebben,*

Gij zult *gestoken heb-* Dat gij zoudet *gestoken*
ben, *hebben,*

Zij zullen *gestoken heb-* Dat zij zouden *gestoken*
ben. *hebben.*

Gebidende wijs.

Enkelvoudig. *Steek gij.*Meêrvoudig. *Steekt gij.*

Vr. *Vervoeg nu eens het gelijkvloeiende en*
tevens onzijdige werkwoord leven?

Ant. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenw: tijd: *leven.* Tegenwoordige tijd: *le-*
vende.

Verledene tijd: *geleefd* Verledene tijd: *geleefd*
hebben. *hebbende.*

Toekomende tijd: *te zul.* Toekomende tijd: *zullen-*
len leven. *de leven.*

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik leef,
Gij leeft,
Hij leeft,
Wij leven;
Gij leeft,
Zij leven.

Dat ik leve,
Dat gij levet,
Dat hij leve,
Dat wij leven,
Dat gij levet,
Dat zij leven.

Onvolmaakt verledene tijd.

Ik leefde,
Gij leefdet,
Hij leefde,
Wij leefden,
Gij leefdet,
Zij leefden.

Dat ik leefde,
Dat gij leefdet,
Dat hij leefde,
Dat wij leefden,
Dat gij leefdet,
Dat zij leefden.

Volmaakt verledene tijd.

Ik heb geleefd,
Gij hebt geleefd,
Hij heeft geleefd,
Wij hebben geleefd,
Gij hebt geleefd,
Zij hebben geleefd.

Dat ik hebbe geleefd,
Dat gij hebbet geleefd,
Dat hij hebbe geleefd,
Dat wij hebben geleefd,
Dat gij hebbet geleefd,
Dat zij hebben geleefd.

D

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

<i>Ik had geleefd,</i>	<i>Dat ik hadde geleefd,</i>
<i>Gij hadt geleefd,</i>	<i>Dat gij haddet geleefd,</i>
<i>Hij had geleefd,</i>	<i>Dat hij hadde geleefd,</i>
<i>Wij hadden geleefd,</i>	<i>Dat wij hadden geleefd,</i>
<i>Gij hadt geleefd,</i>	<i>Dat gij haddet geleefd,</i>
<i>Zij hadden geleefd.</i>	<i>Dat zij hadden geleefd.</i>

Eerste toekomstige tijd.

<i>Ik zal leven,</i>	<i>Dat ik zoude leven,</i>
<i>Gij zult leven,</i>	<i>Dat gij zoudet leven,</i>
<i>Hij zal leven,</i>	<i>Dat hij zoude leven,</i>
<i>Wij zullen leven,</i>	<i>Dat wij zouden leven,</i>
<i>Gij zult leven,</i>	<i>Dat gij zoudet leven,</i>
<i>Zij zullen leven.</i>	<i>Dat zij zouden leven.</i>

Tweede toekomstige tijd.

<i>Ik zal geleefd hebben,</i>	<i>Dat ik zoude geleefd hebben,</i>
<i>Gij zult geleefd hebben,</i>	<i>Dat gij zoudet geleefd hebben,</i>
<i>Hij zal geleefd hebben,</i>	<i>Dat hij zoude geleefd hebben,</i>
<i>Wij zullen geleefd hebben,</i>	<i>Dat wij zouden geleefd hebben,</i>

Gij zult geleefd hebben, Dat gij zoudet geleefd hebben,

Zij zullen geleefd hebben. Dat zij zouden geleefd hebben.

Gebiedende Wijs.

Enkelvoud: *leef gij.*

Meervoud: *leeft gij.*

Vr. *Hoe vervoegt gij een lijdend werkwoord?*

Antw. Dewijl de lijdende werkwoorden zamen-
gesteld zijn uit het hulpwoord *worden*, en uit het
verleden of lijdend deelwoord van het werkwoord,
dat men heeft, zoo vervoegt men het hulpwoord,
en men laat het werkwoord door al de tijden in
het lijdend deelwoord. b. v. *Ik word geslagen.* enz.

Vr. *Vervoeg nu dan eens een onregelmatig
werkwoord?*

Antw. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenw. tijd: *zien.* Tegenw. tijd: *ziende.*

Verleden tijd: *gezien hebben,* Verled. tijd: *gezien
hebbende,*

Toek. tijd: *te zullen zien.* Toekom. tijd: *zulk
lende zien.*

Aantoonende wijs.**Aanvoegende wijs.****Tegenwoordige Tijd.**Ik *zie*,Dat ik *zie*,Gij *ziet*,Dat gij *ziet*,Hij *ziet*,Dat hij *zie*,Wij *zien*,Dat wij *zien*,Gij *ziet*,Dat gij *ziet*,Zij *zien*.Dat zij *zien*.**Onvolmaakt verledene tijd.**Ik *zag*,Dat ik *zage*,Gij *zaagt*,Dat gij *zaget*,Hij *zag*,Dat hij *zage*,Wij *zagen*,Dat wij *zagen*,Gij *zaagt*,Dat gij *zaget*,Zij *zagen*.Dat zij *zagen*.**Volmaakt verledene tijd.**Ik *heb gezien*,Dat ik *hebbe gezien*,Gij *hebt gezien*,Dat gij *hebbet gezien*,Hij *heeft gezien*,Dat hij *hebbe gezien*,Wij *hebben gezien*,Dat wij *hebben gezien*,Gij *hebt gezien*,Dat gij *hebbet gezien*,Zij *hebben gezien*.Dat zij *hebben gezien*.

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

<i>Ik had gezien,</i>	<i>Dat ik hadde gezien,</i>
<i>Gij hadt gezien,</i>	<i>Dat gij haddet gezien,</i>
<i>Hij had gezien,</i>	<i>Dat hij hadde gezien,</i>
<i>Wi hadden gezien,</i>	<i>Dat wij hadden gezien,</i>
<i>Gij hadt gezien,</i>	<i>Dat gij haddet gezien,</i>
<i>Zij hadden gezien.</i>	<i>Dat zij hadden gezien.</i>

Eerste Toekomende tijd.

<i>Ik zal zien,</i>	<i>Dat ik zoude zien,</i>
<i>Gij zult zien,</i>	<i>Dat gij zoudet zien,</i>
<i>Hij zal zien,</i>	<i>Dat hij zoude zien,</i>
<i>Wij zullen zien,</i>	<i>Dat wij zouden zien,</i>
<i>Gij zult zien,</i>	<i>Dat gij zoudet zien,</i>
<i>Zij zullen zien.</i>	<i>Dat zij zouden zien.</i>

Twede toekomende tijd.

<i>Ik zal gezien hebben,</i>	<i>Dat ik zoude gezien heb-</i> <i>ben,</i>
<i>Gij zult gezien hebben,</i>	<i>Dat gij zoudet gezien heb-</i> <i>ben,</i>
<i>Hij zal gezien hebben,</i>	<i>Dat hij zoude gezien heb-</i> <i>ben,</i>
<i>Wij zullen gezien hebben,</i>	<i>Dat wij zoudengezien hebben</i>

Vc. *En het hulpwoord zijn?*

Antw. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenwoordige tijd: *zijn* Teg tijd, *zijnde*: of *we-*
of wezen. *zende.*

Verl. tijd: *geweest zijnu.* Verl. tijd: *geweest zijnde.*

Toek. tijd: *te zullen zijn.* Toek. tijd: *zullende zijn.*
of wezen. *of wezen.*

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Enkelvoudig.

Ik *ben,*

Dat ik *zij,*

Gij *zijt,*

Dat gij *zijt,*

Hij *is.*

Dat hij *zij.*

Meervoudig.

Wij *zijn,*

Dat wij *zijt,*

Gij *zijt,*

Dat gij *zijt,*

Zij *zijn.*

Dat zij *zijn.*

Onvolmaakt verledene tijd,

Enkelvoudig

Ik *was,*

Dat ik *ware,*

Gij *waart,*

Dat gij *waret,*

Hij *was.*

Dat hij *ware.*

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Meervoudig.

Wij *waren*,
Gij *waart*,
Zij *waren*.

Dat wij *waren*,
Dat gij *waart*,
Dat zij *waren*.

Volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik ben *geweest*,
Gij *zijt geweest*,
Hij *is geweest*.

Dat ik *zij geweest*,
Dat gij *zijt geweest*,
Dat hij *zij geweest*.

Meervoudig.

Wij *zijn geweest*,
Gij *zijt geweest*,
Zij *zijn geweest*.

Dat wij *zijn geweest*,
Dat gij *zijt geweest*,
Dat zij *zijn geweest*.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik *was geweest*,
Gij *waart geweest*,
Hij *was geweest*.

Dat ik *ware geweest*,
Dat gij *waart geweest*,
Dat hij *ware geweest*.

Meervoudig.

Wij *waren geweest*,
Gij *waart geweest*,
Zij *waren geweest*.

Dat wij *waren geweest*,
Dat gij *waart geweest*,
Dat zij *waren geweest*.

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Eerste toekomende tijd.

Enkelvoudig.

Ik zal zijn,	Dat ik zoude zijn,
Gij zult zijn,	Dat gij zoudet zijn,
Hij zal zijn.	Dat hij zoude zijn.

Meervoudig,

Wij zullen zijn,	Dat wij zouden zijn,
Gij zult zijn,	Dat gij zoudet zijn,
Zij zullen zijn.	Dat zij zouden zijn.

Tweede toekomende tijd.

Enkelvoudig.

Ik zal geweest zijn,	Dat ik zoude geweest zijn,
Gij zult geweest zijn,	Dat gij zoudet geweest zijn,
Hij zal geweest zijn.	Dat hij zoude geweest zijn.

Meervoudig,

Wij zullen geweest zijn,	Dat wij zouden geweest zijn
Gij zult geweest zijn,	Dat gij zoudet geweest zijn,
Zij zullen geweest zijn.	Dat zij zouden geweest zijn

Gebiedende wijs.

Enkelvoud: *wees* gij Meervoud: *zijt, of weest* gij.
Op gelijke wijs worden de andere hulpwoorden vervoegt.

Vr. *Vervoeg nu eens het ongelijkvloeiend en te gelijk bedrijvend werkwoord ſteken?*

Ant. Orbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenw. tijd: *ſteken*, Tegenw. tijd: *ſtekende*.

Verledene tijd: *gsſteken* Verled. tijd: *geſteken he-*
hébben, *bende*,

Toekomende tijd: *te zul-* Toekom. tijd: *zullende*
len ſteken, *ſteken*.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Enkelvoudig.

Ik *ſteek*,

Dat ik *ſteke*,

Gij *ſteekt*,

Dat gij *ſteket*,

Hij *ſteekt*.

Dat hij *ſteke*.

Meervoudig.

Wij *ſteken*,

Dat wij *ſteken*,

Gij *ſteekt*,

Dat gij *ſteket*,

Zij *ſteken*.

Dat zij *ſteken*.

Onvolmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik *ſtak*,

Dat ik *ſtake*,

Gij *ſtaakt*,

Dat gij *ſtaket*,

Hij *ſtak*.

Dat hij *ſtake*.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Meervoud.

Wij *staken*,Dat wij *staken*,Gij *stak*,Dat gij *stak*,Zij *staken*.Dat zij *staken*.

Volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik *heb gestoken*,Dat ik *hebbe gestoken*,Gij *hebt gestoken*,Dat gij *hebbet gestoken*,Hij *heeft gestoken*.Dat hij *hebbe gestoken*.

Meervoudig.

Wij *hebben gestoken*,Dat wij *hebben gestoken*,Gij *hebt gestoken*,Dat gij *hebbet gestoken*,Zij *hebben gestoken*.Dat zij *hebben gestoken*.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

Enkelvoudig.

Ik *had gestoken*,Dat ik *hadde gestoken*,Gij *hadt gestoken*,Dat gij *haddet gestoken*,Hij *had gestoken*.Dat hij *hadde gestoken*.

Meervoudig.

Wij *had ten gestoken*,Dat wij *hadden gestoken*,

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Gij *hadt gestoken*,Dat gij *haddet gestoken*,Zij *hadden gestoken*.Dat zij *hadden gestoken*.

Eerste Toekomende tijd.

Enkelvoud;

Ik *zal steken*,Dat ik *zoude steken*,Gij *zult steken*,Dat gij *zoudet steken*,Hij *zal steken*.Dat hij *zoude steken*.

Meervoudig.

Wij *zullen steken*,Dat wij *zouden steken*,Gij *zult steken*,Dat gij *zoudet steken*,Zij *zullen steken*.Dat zij *zouden steken*.

Tweede toekomende tijd.

Enkelvoudig.

Ik *zal gestoken hebben*,Dat ik *zoude gestoken hebben*,Gij *zult gestoken hebben*,Dat gij *zoudet gestoken hebben*,Hij *zal gestoken hebben*.Dat hij *zoude gestoken hebben*.

. Meervoud.

Wij zullen *gestoken heb-* Dat wij zouden *gestoken*
ben, *hebben,*

Gij zult *gestoken heb-* Dat gij zoudet *gestoken*
ben, *hebben,*

Zij zullen *gestoken heb-* Dat zij zouden *gestoken*
ben. *hebben.*

Gebidende wijs.

Enkelvoudig. *Steek gij.*Meervoudig. *Steekt gij.*

Vr. *Vervoeg nu eens het gelijkvloeiende en*
tevens onzijdige werkwoord leven?

Ant. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenw: tijd: *leven.* Tegenwoordige tijd: *le-*
vende.

Verledene tijd: *geleefd* Verledene tijd: *geleefd*
hebben. *hebbende.*

Toekomende tijd: *te zul.* Toekomende tijd: *zullen-*
len leven. *de leven.*

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

<i>Ik leef,</i>	<i>Dat ik leve,</i>
<i>Gij leeft,</i>	<i>Dat gij levet,</i>
<i>Hij leeft,</i>	<i>Dat hij leve,</i>
<i>Wij leven;</i>	<i>Dat wij leven,</i>
<i>Gij leeft,</i>	<i>Dat gij levet,</i>
<i>Zij leven.</i>	<i>Dat zij leven.</i>

Onvolmaakt verledene tijd.

<i>Ik leefde,</i>	<i>Dat ik leefde,</i>
<i>Gij leefdet,</i>	<i>Dat gij leefdet,</i>
<i>Hij leefde,</i>	<i>Dat hij leefde,</i>
<i>Wij leefden,</i>	<i>Dat wij leefden,</i>
<i>Gij leefdet,</i>	<i>Dat gij leefdet,</i>
<i>Zij leefden.</i>	<i>Dat zij leefden.</i>

Volmaakt verledene tijd.

<i>Ik heb geleefd,</i>	<i>Dat ik hebbe geleefd,</i>
<i>Gij hebt geleefd,</i>	<i>Dat gij hebbet geleefd,</i>
<i>Hij heeft geleefd,</i>	<i>Dat hij hebbe geleefd,</i>
<i>Wij hebben geleefd,</i>	<i>Dat wij hebben geleefd,</i>
<i>Gij hebt geleefd,</i>	<i>Dat gij hebbet geleefd,</i>
<i>Zij hebben geleefd.</i>	<i>Dat zij hebben geleefd.</i>

D

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

<i>Ik had geleefd,</i>	<i>Dat ik hadde geleefd,</i>
<i>Gij hadt geleefd,</i>	<i>Dat gij haddet geleefd,</i>
<i>Hij had geleefd,</i>	<i>Dat hij hadde geleefd,</i>
<i>Wij hadden geleefd,</i>	<i>Dat wij hadden geleefd,</i>
<i>Gij hadt geleefd,</i>	<i>Dat gij haddet geleefd,</i>
<i>Zij hadden geleefd.</i>	<i>Dat zij hadden geleefd.</i>

Eerste toekomstende tijd.

<i>Ik zal leven,</i>	<i>Dat ik zoude leven,</i>
<i>Gij zult leven,</i>	<i>Dat gij zoudet leven,</i>
<i>Hij zal leven,</i>	<i>Dat hij zoude leven,</i>
<i>Wij zullen leven,</i>	<i>Dat wij zouden leven,</i>
<i>Gij zult leven,</i>	<i>Dat gij zoudet leven,</i>
<i>Zij zullen leven.</i>	<i>Dat zij zouden leven.</i>

Tweede toekomstende tijd.

<i>Ik zal geleefd hebben,</i>	<i>Dat ik zoude geleefd hebben,</i>
<i>Gij zult geleefd hebben,</i>	<i>Dat gij zoudet geleefd hebben,</i>
<i>Hij zal geleefd hebben,</i>	<i>Dat hij zoude geleefd hebben,</i>
<i>Wij zullen geleefd hebben,</i>	<i>Dat wij zouden geleefd hebben,</i>

Gij zult geleefd hebben, Dat gij zoudet geleefd hebben,

Zij zullen geleefd hebben. Dat zij zouden geleefd hebben.

Gebiedende Wijs.

Enkelvoud: leef gij.

Meervoud: leeft gij.

Vr. Hoe vervoegt gij een lijdend werkwoord?

Antw. Dewijl de lijdende werkwoorden zamen-
gesteld zijn uit het hulpwoord *worden*, en uit het
verleden of lijdend deelwoord van het werkwoord,
dat men heeft, zoo vervoegt men het hulpwoord,
en men laat het werkwoord door al de tijden in
het lijdend deelwoord. b. v. *Ik word geslagen.* enz.

Vr. Vervoeg nu dan eens een onregelmatig
werkwoord?

Antw. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenw. tijd: zien. Tegenw. tijd: ziende.

Verleden tijd: gezien hebben, Verled. tijd: gezien
hebbende,

Toek. tijd: te zullen zien. Toekom. tijd: zult
zende zien.

Aantoonende wijs.**Aanvoegende wijs.****Tegenwoordige Tijd.**Ik *zie*,Dat ik *zie*,Gij *ziet*,Dat gij *ziet*,Hij *ziet*,Dat hij *zie*,Wij *zien*,Dat wij *zien*,Gij *ziet*,Dat gij *ziet*,Zij *zien*.Dat zij *zien*.**Onvolmaakt verledene tijd.**Ik *zag*,Dat ik *zage*,Gij *zaagt*,Dat gij *zaget*,Hij *zag*,Dat hij *zage*,Wij *zagen*,Dat wij *zagen*,Gij *zaagt*,Dat gij *zaget*,Zij *zagen*.Dat zij *zagen*.**Volmaakt verledene tijd.**Ik *heb gezien*,Dat ik *hebbe gezien*,Gij *hebt gezien*,Dat gij *hebbet gezien*,Hij *heeft gezien*,Dat hij *hebbe gezien*,Wij *hebben gezien*,Dat wij *hebben gezien*,Gij *hebt gezien*,Dat gij *hebbet gezien*,Zij *hebben gezien*.Dat zij *hebben gezien*.

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

<i>Ik had gezien,</i>	<i>Dat ik hadde gezien,</i>
<i>Gij hadt gezien,</i>	<i>Dat gij haddet gezien,</i>
<i>Hij had gezien,</i>	<i>Dat hij hadde gezien,</i>
<i>Wi hadden gezien,</i>	<i>Dat wij hadden gezien,</i>
<i>Gij hadt gezien,</i>	<i>Dat gij haddet gezien,</i>
<i>Zij hadden gezien.</i>	<i>Dat zij hadden gezien.</i>

Eerste Toekomende tijd.

<i>Ik zal zien,</i>	<i>Dat ik zoude zien,</i>
<i>Gij zult zien,</i>	<i>Dat gij zoudet zien,</i>
<i>Hij zal zien,</i>	<i>Dat hij zoude zien,</i>
<i>Wij zullen zien,</i>	<i>Dat wij zouden zien,</i>
<i>Gij zult zien,</i>	<i>Dat gij zoudet zien,</i>
<i>Zij zullen zien.</i>	<i>Dat zij zouden zien.</i>

Twæde toekomende tijd.

<i>Ik zal gezien hebben,</i>	<i>Dat ik zoude gezien heb-</i> <i>ben,</i>
<i>Gij zult gezien hebben,</i>	<i>Dat gij zoudet gezien heb-</i> <i>ben,</i>
<i>Hij zal gezien hebben,</i>	<i>Dat hij zoude gezien heb-</i> <i>ben,</i>
<i>Wij zullen gezien hebben,</i>	<i>Dat wij zoudengezien hebben</i>

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Gij *zult* gezien hebben, Dat gij *zoudet* gezien hebben,

Zij *zullen* gezien hebben. Dat zij *zouden* gezien hebben.

Gebiedende wijs.

Enkelvoud. zie gij.

Meervoud. ziet gij.

Vr. *Vervoeg nu eens het wederkeerige werkwoord* zich kammen?

Antw. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Tegenw.tijd: *zich kammen* Tegenw.tijd: *zich kammende*

Verl.tijd: *zich gekamd hebben.* Verl. tijd: *zich gekamd hebbende.*

Toek. tijd: *zich te zullen kammen.* Toek. tijd *zich zullende kammen.*

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs

Tegenwoordige tijd.

Ik *kam* mij,Dat ik *mij kam* me,Gij *kamt* U,Dat gij *u kamm*et,Hij *kamt* zich,Dat hij *zich kam*me,Wij *kammen* ons,Dat wij *ons kam*men.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Gij *kamt u,*Dat gij *u kammet,*Zij *kammen zich.*Dat zij *zich kammen.*

Onvolmaakt verledene tijd.

Ik *kamde mij,*Dat ik *mij kamde,*Gij *kamdet u,*Dat gij *u kamdet,*Hij *kamde zich,*Dat hij *zich kamde,*Wij *kamden ons,*Dat wij *ons kamden,*Gij *kamdet u,*Dat gij *u kamdet,*Zij *kamden zich.*Dat zij *zich kamden.*

Volmaakt verledene tijd.

Ik *heb mij gekamd,*Dat ik *mij hebbe gekamd,*Gij *hebt u enz.*Dat gij *u enz.*Hij *heest zich enz.*Dat hij *zich enz.*Wij *hebben ons enz.*Dat wij *ons enz.*

Meer dan volmaakt verled. tijd.

Ik *had mij gekamd,*Dat ik *mij hadde ge-*
*kamd,*Gij *hadt u enz.*Dat gij *u enz.*Hij *had zich enz.*Dat hij *zich enz.*Wij *hadden ons enz.*Dat wij *ons enz.*

Eerste Toekomende tijd.

Ik zal mij kammen,	Dat ik mij zoude kammen,
Gij zult u enz,	Dat gij u enz.
Hij zal zich enz,	Dat hij zich enz.
Wij zullen ons enz,	Dat wij ons enz.

Tweede toekomende tijd.

Ik zal mij gekamd hebben,	Dat ik mij zoude gekamd hebben,
Gij zult u enz,	Dat gij u enz.
Hij zal zich enz,	Dat hij zich enz.
Wij zullen ons enz,	Dat wij ons enz.

Gebiedende wijs.

Enkelvoud kam gij u. Meervoud kamt gij u.

Vr. Vervoeg nu het onpersoonlijk werkwoord regenen?

Antw. Onbepaalde wijs. Deelwoorden.

Teg. tijd: regenen, Tegenw. tijd: regenende

Verl. tijd: geregend hebben, Verl. tijd: geregend hebbende.

Toek. tijd: te zullen regenen, Toek. tijd: zullende regenen.

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Het *regent*. Dat het *regene*.

Onvolmaakt verledene tijd.

Het *regende*. Dat het *regende*.

Volmaakt verledene tijd.

Het *heeft geregend*. Dat het *hebbe geregend*.

Meer dan volmaakt verledene tijd.

Het *had geregend*, Dat het *hadde geregend*,

Eerste toekomstige tijd.

Het *zal regenen*. Dat het *zoude regenen*.

Tweede toekomstige tijd.

Het *zal geregend hebben*. Dat het *zoude gere-
gend hebben*.

Over de zamengestelde werkwoorden.

Vr. Noem eens werkwoorden, die zamengesteld
zijn uit zelfstandige naamwoorden?

Antw. *Handhaven*, *kielhalen*. enz.

Vr. Ook met bijwoorden?

Antw. *Weerlichten*, *lieskozen*. enz.

Vr. Met voorzetsels?

Antw. *Aanspreken*, *ontvangen*. enz.

Vr. Wat merkt gij hier aan?

Ant. Dat, in *aanspreken*, de klemtoon valt op het voorzetsel, hetwelk scheidbaar genoemd wordt, omdat het in de vervoeving van het werkwoord afgescheiden wordt: *ik spreek aan, sprak aan aan te spreken*, enz. In *ontvangen* valt de nadruk op het zakelijk deel des woords, en het voorzetsel wordt onscheidbaar, dewijl het aan het werkwoord gehecht blijft.

Over de kleinere Rededeelen.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Welke woorden behooren tot de kleinere Rededeelen?

Antw. *Telwoorden, Bijwoorden, Voorzetsels en Voegwoorden.*

Vr. *Wat duiden de Telwoorden aan?*

Antw. De hoeveelheid der dingen.

Vr. *Hoe worden zij verdeeld?*

Antw. In *hoofd- en algemeene Telwoorden*

Vr. *Noem de hoofdtelwoorden eens?*

Antw. *Eén, twee, elf, twaalf*, enz.

Vr. *Hoe wordt één verbogen?*

Antw. Even als het lidwoord *een*.

Vr. *Lijden zij ook verbuiging?*

Antw. Somwijlen, als: *met ons vijven*,

Vr. *Worden zij ook als zelfstandig gebezigt?*

Antw. Ja, als: *de drie, de vier, het honderd enz.*

Vr. *Wat hebben zij ook wel?*

Antw. Het woordje *half*, als: *anderhalf*.

Vr. *Wat zijn algemeene?*

Antw. *Al, ieder, elk, geen, eenig, enz.*

Vr. *Wanneer wordt al niet verbogen?*

Antw. Voor het bepalende lidwoord en de bezittelijke voornaamwoorden.

Vr. *Hoe wordt elk, ieder, verbogen?*

Antw. Als bijvoegelijk, doch alleen zonder meervoud.

Bijwoorden.

Vr. *Waarbij worden de bijwoorden gevoegd?*

Antw. Bij de werkwoorden.

Vr. *Waarom?*

Antw. Om derzelver hoedanigheid of omstandigheid uit te drukken.

Vr. *Wat duiden zij nog meer aan?*

Antw. De hoedanigheid der bijvoegelijke naamwoorden.

Vr. *Hoe zoudt gij dezelve verdeelen?*

Antw. In bijwoorden van tijd: *gisteren*, van plaats: *daar*, van hoegrootheid: *weinig*, van hoe-

danigheid: *wel*, van bevestiging: *ja*, van ontkenning: *neen*, van twijfeling: *misfchien*, van aansporing: *wel aan*, van verzameling: *te gelijk*, van afzondering: *alleen*, van vergelijking: *als*, van vermindering: *naauwelijks*, van verkiezing: *veel, meer*, van aanwijzing: *zoo*, van ondervraging: *waarom*, van orde: *eerst*, van herhaling: *eens*.

Vr. *Zijn er niet verscheidene bewoordingen die als bijwoorden gebezigd worden?*

Antw. Ja, *van dag tot dag*, sommige bijwoorden, als: *links, regts*, enz. worden door het aannemen van *ch* bijvoegelijk. als: *vergeeffsche moeite* enz. andere zijn tevens bijvoegelijke naamwoorden, *vroeg, eertlijk*.

Vr. *Hebben die ook trappen van vergelijking?*

Antw. Ja, als: *na, nader, naast*. enz.

Voorzetsels.

Vr. *Wat duiden de voorzetsels aan?*

Antw. De betrekkingen tusfchen de naamwoorden en werkwoorden, en zijn fcheidbaar of onfcheidbaar.

Vr. *Welke zijn fcheidbaar?*

Antw. Deze zijn: *Aan, bij, naar, door, uit*, als: *ik reed door de ftad*.

Vrag. *En onfcheidbaar?*

Antw. *Be, ge, ver, ont*, als: *bedenken, geleiden* enz:

Vrag. *Welke voegt gij daarbij?*

Antw. *Ant, on, en, wan*, als: *antwoord, ontrouw, wanhoop*.

Voegwoorden.

Vrag. *Wat doen de voegwoorden?*

Antw. Deze duiden de betrekking van de eene rede op de andere aan.

Vrag. *Hoe worden zij onderscheiden?*

Antw. In verbindende: *en, ook*, verhalende: *dat, hoe*, oogmerk aanduidende: *op dat*, reden gevende: *want, naardien*, reden voortzettende: *ten eersten*, verklarende: *als, dat is* besluitende, *daarom*: tegenstellende: *doch*, uitsluitende: *noch*, voorwaardelijke: *indien*, toegevende, *hoezeer, toch*. tijdsopvolging aanduidende: *zoo dra als, terwijl*.

Vrag. *Zeg mij het onderscheid tusſchen doch en toch?*

Antw. *Doch* is een tegenstellend, *toch* een toegevend voegwoord.

Vrag. *Weet gij ook het onderscheid tusſchen dewijl en terwijl?*

Antw. *Dewijl* is redengevend, en *terwijl* tijdsopvolging aanduidend voegwoord.

Tusfchenwerpfels.

Vrag. *Offchoon de tusfchenwerpfels niet toe de taaldeelcn behooren, zeg mij echter, wat zijn tusfchenwerpfels?*

Antw. Zij zijn de uitdrukkingen van gewaarwordingen der ziel, en worden onderscheiden in in en uitwendige tusfchenwerpfels.

Vrag. *Welke behooren tot de inwendige tusfchenwerpfels?*

Antw. 1 Die van blijdschap. als: *ha, heisa*

2 Van droefheid. als: *ach, helaas*

3 Van verwondering. *O. ho.*

4 Van verachting. *ji. soei.*

5 Van geroep. *hola, hem.*

6 Van bevel om ftil te houden. *hei, fus, ft.*

7 Van een' wensch. *Och, Och of.*

8 Van sineeken. *ei, eilieve.*

Vr. *Welke behooren tot de uitwendige tusfchenwerpfels?*

Antw. Die, welke eenen van buiten ontvangenen indruk door nabootfing, van hetgeen in de natuur gehoord wordt, aanduiden, als: *bons, klets, krak, plomp.* enz.

BEGINSELEN

DER

NEDERDUITSCHESPRAAKKUNST,

TWEEDE DEEL,
Behelzende de Woordvoeging.

INLEIDING.

Vr. *Wat is de woordvoeging?*

Zij is dat gedeelte der Spraakkunst, hetwelk ons leert, hoe de woorden zamengevoegd, of geschikt moeten worden, tot eene verstaanbare rede.

Vr. *Indien nu de woorden, wanneer zij zamen gevoegd zijn, eenen goeden zin moeten uitmaken, wat volgt daaruit dan?*

Antw. Hieruit volgt dan natuurlijk, dat men van elk woord behoort te weten, op welke plaats het staan moet.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over het gebruik der Lidwoorden.

Vr. *Wanneer worden de lidwoorden niet gebruikt?*

Antw. Wanneer de zelfstandige naamwoorden in den onbepaaldsten zin voorkomen, als: *geef mij*

boter, hier is vuur, licht. enz. Ook niet voor de eigennamen: *daar is Hendrik. Willem is de Broeder van Herman. Waar ligt Engeland.* enz. ook niet wanneer men iemand aanspreekt, als: *goede Vader! dierbare zuster!* enz. Wanneer tijds voor de eigen namen staan, als: *Keizer Alexander. Konig. Philippus,* enz. wanneer verscheidene zaken na elkander worden opgenoemd, zonder dat het voegwoord daarbij in aanmerking komt, als: *geduld en hoop, tijd en geluk, maken alles mogelijk. Schriften, leerboeken, kleederen, alles is bemorst.* Eindelijk bij eenige spreekwoorden, b. v. *nood breekt wet, armoede zoekt list, op stal staan.* enz.

Vrag. *Wanneer worden zij wel gebruikt?*

Antw. Als iets bepaaldelijk aangeduidt wordt, *Het goede einde kroont het werk.* enz. Wanneer de eigenname met bijvoeging van een zelfstandig of bijvoegelijk naamwoord nader omschreven worden, als: *het aangename Rotterdam. De held Woltemade.* enz. Wanneer het geslacht der zelfstandige naamwoorden verschillend is, als: *het geld, de rijkdom en de eer, maken het wezenlijk geluk van den mensch niet uit.* Wanneer het eene zelfstandige naamwoord enkelvoudig en het andere meervoudig is, b. v. *ik bezag de boeker*

en de kunstkamers van mijnen vriend. Wanneer twee zelfstandige naamwoorden, met en verbonden zijn, als: de deugd en de ondeugd, staan tegen elkander over.

Vr. *Op welk eene wijze moeten de lidwoorden gebruikt worden?*

Antw. Het lidwoord *het* wordt dikwijls gebruikt, om een werk aan te duiden, dat zonder perfoon wordt voorgesteld, als: *het regent, sneeuwt, enz.*

Vr. *Hoe nog meer?*

Antw. Om eene rede onbepaald te beginnen, b. v. *het gebeurde eens*, enz. dan, men moet dit lidwoord niet te veel herhalen.

Vr. *Hoe wordt het lidwoord de gebruikt?*

Antw. Om vele zelfstandige zaken, als een eenig zelfstandig ding aan te duiden, b. v. *de mensch is sterfelijk*, dat is: *alle menschen zijn sterfelijk*, enz.

Vr. *Verder.....?*

Antw. De lidwoorden, moeten in geslacht, getal en naamval der zelfstandige naamwoorden overeenkomen, b. v. *in den tuin wandelen, in de tuinen wandelen, in de kamer zijn*, enz.

Vr. *Hoe is het met de andere lidwoorden gelegen?*

d

Antw. Op gelijke wijze, over dezelve, hebben wij in het eerste deel gesproken.

Vr. *Hoe worden zij nog meer gebruikt?*

Antw. Bij zamengestelde zelfstandige naamwoorden, moeten zij overeenkomen met het geslacht van het laatste lid dier woorden, b. v. *het snoei-mes, het hakbord, de tafelstoel*, enz.

Vr. *En eindelijk.....?*

Antw. Eindelijk worden de lidwoorden dikwijls verkort, zoo als 's voor *des*, 't voor *het* 't voor *te* d voor *den*, dan dit alles moet in onze taal vermeden worden; doch de verkorting van 's voor *des* moet men bij sommige woorden houden, als: *buiten's lands binnen's huis*, enz.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de zelfstandige Naamwoorden.

Vr. *Op welk eene wijze worden de zelfstandige naamwoorden zamen gevoegd?*

Antw. Door voorzetsels en voegwoorden.

Vr. *Wanneer zij door voegwoorden verbonden worden, in welk eene betrekking staan zij dan?*

Antw. In eene gelijke betrekking, dat is, zij staan in eenen en denzelfden naamval.

Vr *En wanneer zij door voorzetsels worden verbonden?*

Antw. Dan staan zij in eene ongelijke betrekking, dat is: in onderscheidene naamvallen.

Vr. *Wanneer de voegwoorden en, zoo wel, als, gebruikt worden, wat heet dat?*

Antw. Dat de zelfstandige naamwoorden bevestigender wijs verbonden worden.

Vr. *En als de voegwoorden noch, maar, gebruikt worden?*

Antw. Dan worden zij ontkennenderwijze verbonden.

Vr. *Hoe is het gelegen, met de verbinding van de zelfstandige naamwoorden, wanneer twee of meer van dezelve, verscheidene benamingen zijn van eene en dezelfde zaak?*

Antw. Dan staan zij in eenerlei naamval, b. v., *mijn vader de timmerman*, enz. Zoo is het ook wanneer het eene naamwoord, dient tot verklaring van het andere, b: v: *De geschiedenis die groote leermeesteres der menschen.*

DERDE HOOFDSTUK

Over de bijvoegelijke Naamwoorden.

Vrag. *Kunnen de bijvoegelijke naamwoorden,*

die voor de zelfstandige naamwoorden staan, of ook wel achter deze geplaatst worden, zonder een zelfstandig naamwoord plaats hebben?

Antw. Offchoon de zaak diende genoemd te worden; en alzoo een zelfstandig naamwoord vereischt wordt, zoo zijn er echter twee gevallen waarin een bijvoegelijk gebruikt wordt, zonder een zelfstandig naamwoord bij zich te hebben.

Vr. *Welke zijn die gevallen?*

Antw. Wanneer het betrekking heeft op een kort te voren genoemd, of op een volgend zelfstandig naamwoord, b. v. *allerlei menschen, voorname en geringe, zij draagt water in de eene en vuur in de andere hand.* Wanneer het zelfstandig naamwoord verzwegen wordt: *op den dertigsten dezer maand*, dat is: *op den dertigsten dag.*

Vr. *Kan een bijvoegelijk naamwoord, ook bij twee zelfstandige naamwoorden gevoegd worden?*

Antw. Ja: b. v. *wel riekende kruiden en planten.*

Vr. *Beheerschen de bijvoegelijke naamwoorden ook naamvallen en welke?*

Antw. Ja: den tweeden, derden en vierden naamval.

Vr. *Welke vorderen den tweeden naamval?*

Antw. *Zat, magtig, bewust, schuldig.* b. v. *zijner onschuld bewust zijn, zij is des doeds schuldig.* enz:

Vr. *Welke vorderen den derden naamval?*

Antw. Deze zijn: *gelijk, aangenaam, gevaarlijk, dienstig*, enz. nevens derzelve tegengestelde met *ou*, als: *onaangenaam*, enz.

Vr. *Welke vorderen den vierden naamval?*

Antw. Die, welke maat, gewigt, ouderdom en waarde beteekenen, wanneer deze dingen door een telwoord aangeduidt worden, als: *tien pond zwaar, dertig jaren oud*, enz.

Vr. *Wanneer gebruikt men achter het bijvoegelijk naamwoord de voorzetsels in en van?*

Antw. Als de bezitting of onthoring door het zelve aangetoond wordt, als: *rijk in deugd, arm van geest*, enz. Men gebruikt ook het voorzetsel *van* om de plaats eener eigenschap aan te wijzen, als: *groot van ziel*.

Vr. *Wanneer aan eene zaak eene zekere eigenschap wordt toegekend, waardoor geschiedt dat?*

Antw. Door den vergrootenden trap met het woordje *dan* voor *als* b. v. *sterker dan een vaardenz*.

Vr. *Wat heeft den overtreffenden trap?*

Antw. Den tweeden naamval der zelfstandige naamwoorden, of de voorzetsels *van, onder, uit*. b. v. *de rijkste inwoner der stad, de geleerdste onder de menschen* enz.

Vr. *Wanneer de beteekenis van een bijvoegelijk*

naamwoord nader bepaald moet worden, waardoor geschiedt zulks?

Antw. Door de bijwoorden, als een zeer groot huis, enz.

Vr. Wat hebt gij nog aan te merken?

Antw. Dat eenige bijvoegelijke naamwoorden als bijwoorden gebruikt en dus niet verbogen worden.

VIERDE HOOFDSTUK.

Over de Voornaamwoorden.

1 Bijvoegelijke Voornaamwoorden.

Vr. Wat zegt gij van de bijvoegelijke voornaamwoorden?

Antw. Zij volgen, gelijk de bijvoegelijke naamwoorden, het zelfstandig naamwoord in geslacht, getal en naamval, als: *die man, deze vrouw, ik zeide het mijnen vriend*, enz.

Vr. Wat nog meer?

Antw. Dat zij dikwijls alleen in betrekking staan tot een kort voorafgaand zelfstandig naamwoord, als: *vlied de ondeugd, want die is strijdig met uwe pligten*,

2. Persoonlijke Voornaamwoorden.

Vr. *Hoe worden de eerste en tweede persoon gebruikt.*

Antw. De eerste en tweede persoon, *ik* en *gij*, worden zonder onderscheid van geslacht gebruikt, omdat zij als tegenwoordig voorkomen.

Vr. *Hoe komt de derde persoon hij voor?*

Antw. In het enkelvoud, als: *mannelijk, vrouwelijk en onzijdig.*

Vr. *Als eene soort van eigennamen beschouwd, dinden zij dan ook lidwoorden bij zich?*

Antw. Neen.

Vr. *Wat merkt gij aan?*

Antw. Dat het zelfstandige naamwoord het persoonlijke voornaamwoord in getal en naamval volgt, als: *onderwerp U aan Hem, den Heer van leven en van dood, enz.*

Vr. *Hoe wordt het voornaamwoord des derden persoon eigenlijk gebezigd?*

Antw. Als betrekkelijk, dewijl het altijd zijne betrekking op iets heeft, dat te voren genoemd is.

Vr. *Wanneer twee werkwoorden eenerlei persoonlijk voornaamwoord beheerschen, wat dan?*

Antw. Dan wordt hetzelfde, wanneer de werkwoorden denzelfden naamval vorderen, eenmaal

weggelaten, als: *Ik moet hem spreken, of ten minste zien.*

Vr. *Maar als de naamvallen verschillen?*

Antw. Dan moet het voornaamwoord herhaald worden, als: *hij beschouwde mij, en zeide niets.*

Vr. *Hoe gebruikt gij het wederkeerige zich?*

Antw. Het wordt gebruikt, wanneer het werkwoord op den persoon zelve terug werkt, als: *hij betoemt zich, niet hem.*

Vr. *Mag men ook m' voor men schrijven.*

Antw. Dit moet men altijd mijden.

Vr. *Wat hebt gij nog aan te merken?*

Antw. Dat *niemand*, gelijk ook *niets*, *nergens*, nooit het woordje *dan*, niet *als* achter zich hebben,

3 Bezittelijke voornaamwoorden.

Vr. *Waarstaan de bezittelijke voornaamwoorden?*

Antw. Zij staan mede voor het zelfstandig naamwoord.

Vr. *Waarop hebben de bezittelijke voornaamwoorden betrekking.*

Antw. Zij hebben betrekking op het geslacht van den persoon zelve, en niet op het woord het welk den persoon aanduidt, als: *het meisje liep en brak haar been, niet zijn enz.*

Vr. *Wat rekt gij tot de taalseilen met betrekking tot deze voornaamwoorden?*

Antw. Het gebruik derzelve om den tweeden naamval aanteduiden, b. v. *Mijn vader zijn Broeder voor mijns vaders broeder* enz.

Vr. *Wat merkt gij nog aan?*

Antw. Dat de handelende persoon altijd een bezittelijk voornaamwoord bij zich heeft, als: *hij is zijn eigen Heer.*

Vr. *Wat meer?*

Antw. Zoo dit voornaamwoord eene misvatting mogt veroorzaken, dan gebruikt men in plaats deszelfs of derzelve. b. v. *Hij, die God lief heeft, houdt deszelfs geboden*, alwaar zijne tot hij zou kunnen gebragt worden.

Vr. *Nog meer...?*

Antw. De bezittelijke voornaamwoorden worden ook als bijwoorden gebezigd, b. v. *nu is hij mijn* (de mijne)

4 Vragende Voornaamwoorden.

Vr. *Naardien over deze voornaamwoorden in het eerste Deel reeds gesproken is, wat zegt gij nog meer hiervan?*

Antw. Alleen dit, dat men in denzelfden naamval moet antwoorden, waarin gevraagd wordt, b. v. *Wie heeft het u gezegd?* dat ook in plaats van de vragende voornaamwoorden, dikwerf *waar* gebezigd wordt; doch alleen als men van zaken

spreekt, b. v. *waarvan*, (*van welke zaak*) *spreekt gij?* De dichters echter genieten meer vrijheid hier omtrent.

5 Aanwijzende Voornaamwoorden.

Vr. *Wat doen de aanwijzende voornaamwoorden?*

Antw. Zij wijzen onderscheidene zaken aan.

Vr. *Waarom worden deze en gene dikwerf zamengevoegd?*

Antw. Om verscheidene onbepaalde dingen van voort aanteduiden, als: *hij sprak van deze en gene zaken*, enz.

Vr. *Hoe wordt die gebruikt?*

Antw. Met een zelfstandig naamwoord, als: *die vrouw is mijne zuster*, enz. ook wanneer *wie* vooraf gaat: *wie rijk worden wil, die valt in verzoeking*.

Vr. *Wanneer wordt dit en dat gebruikt?*

Antw. Bij alle geslachten en getallen, b. v. *dit is de vrouw van welke ik u gesproken heb*.

Vr. *Wat moeten degene en diegene achter zich hebben?*

Antw. Zij moeten altoos een betrekkelijk voornaamwoord achter zich hebben, b. v. *degene, die mij zijne vriendschap bewijst, niet die, degene*, enz.

Vr. *Hoe is het met dezelve gelegen?*

Ant. Het wordt alleen in betrekking tot een zelfstandig naamwoord gebruikt zoo ook *dezelfde*.

Vr. *Hoe wordt dezelfde nog meer gebezigd?*

Antw. Ook zonder zelfstandig naamwoord bij zich, als: *hij is nog dezelfde die hij altoos was?*

6. Betrekkelijke voornaamwoorden.

Vr. *Wat zegt gij van deze soort van voornaamwoorden.*

Antw. Zij komen met het voorwerp in geslacht en getal overeen, maar hangen, in opzigt tot hunnen naamval, van de beheersching af, b. v. *gij zijt de eerste, die mij dit zegt.*

Vr. *Wanneer staat het voornaamwoord in het meervoudige getal?*

Antw. Wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden, die op hetzelfde betrekking hebben, vooraf gaar, als: *Wijsheid en deugd zijn het, welke ons gelukkig maken.*

Vr. *Wanneer wordt welke of dewelke gebruikt?*

Antw. In eenen deftigen stijl, terwijl *die* in eenen meer gemeenzamen stijl gebezigd wordt.

Vr. *Wanneer wordt het voornaamwoord die gebruikt?*

Antw. Gemeenlijk achter de persoonlijke voornaamwoorden, wanneer het in den eersten naamval moet staan,

Vr. *Hoe doet gij het dan met de overige naamvallen?*

Antw. Dan gebruik ik liefst *welke* of *wie*.

Vr. *Kan het ook dikwerf wegblijven?*

Antw. Ja, als het betrekkelijk voornaamwoord *die* staat.

Vr. *Waar vindt de uitlating van die plaats?*

Antw. Alleen in den eersten naamval.

Vr. *Wordt in de verbogene naamvallen, voor welke ook wel waar gebruikt?*

Antw. Ja, als: *het geld, waarmede ik u betaald heb*, enz.

Vr. *In welke gevallen?*

Antw. Slechts alleen van zaken, en niet van personen sprekende, den dichteren echter verleent men hier meer vrijheid.

VYFDE HOOFDSTUK.

Over de Werkwoorden.

1 Over de Personen.

Vr. *Hoe gebruikt gij de voornaamwoorden, wanneer twee en meer, werkwoorden in eene en dezelve rede, tot eenen en dezelfde persoon behoorende, voorkomen?*

Antw. **D**an moet het voornaamwoord, eens ge-
bezigd, de volgende keeren verzwegen worden,
als: *ik kwam en vond hem niet.*

Vr. *Wanneer nu twee volzinnen door een voorg-
woord aan elkander verbonden worden en het
werkwoord daarop volgt, wat dan?*

Antw. **D**an is de herhaling van het voornaam-
woord noodig, b: v: *doet gij het tegen den raad
uwer vrienden aan, en wilt gij dat ik u daar-
in helpe?* enz.

Vr. *Wanneer wordt dikwerf een werkwoord
verzwegen?*

Vrag. Als hetzelfde op twee gedeelten eener re-
[de betrekking heeft, dan wordt het in een van
beide verzwegen, als: *deze verkiest den zeedienst
gene den landdienst* enz.

2 Over de getallen der Werkwoorden.

Vr. *Hoe veel getallen hebben de werkwoor-
den?*

Antw. Twee: enkel en meervoud.

Vr. *In welk getal staat het werkwoord?*

Antw. Altoos in hetzelfde getal, waarin de per-
foon staat, op welken het betrekking heeft, b: v:
het kind leert enz.

Vr. *Wanneer nu het werkwoord op twee of meer voorwerpen des derden persoons betrekking heeft, wat dan?*

Antw. Dan staat het in het meervoud: *de roos, de tulp en de hiacint zijn de schoonste bloemen enz.*

Vr. *Wordt een werkwoord ook wel in het enkelvoud gebruikt, schoon hetzelfde op twee naamwoorden betrekking heeft?*

Antw. Ja, b. v. *daar was een man en eene vrouw.* ook wel met een meervoudig naamwoord, doch dan moet het enkelvoudige werkwoord voor het enkelvoudige naamwoord gaan; b. v. *daar was een man en twee vrouwen.*

Vr. *Mag ik zeggen: daar is er voor daar zijn er?*

Antw. Neen.

3 Over de tijden der Werkwoorden.

Vr. *Welke is de geldende regel in alle talen?*

Antw. Dat eene rede in denzelfden tijd moet voortgezet worden, waarin zij begonnen is, b. v. *Ik deed alles, wat in mijn vermogen was, niet geweest is.*

Vrag. *En op eene vraag?*

Antw. Moet het antwoord in denzelfden tijd van de vraag staan, als: *Zijt gij reeds te Parijs geweest? Ja ik ben daar geweest.*

4 Over de wijzen en tijden der Werkwoorden.

Vr. *Wanneer staat een werkwoord in de aantoonende wijs?*

Antw. Als eene zaak als zeker voorgesteld wordt, als: *ik schrijf.* En heeft het tegendeel plaats men gebruikt dan de aanvoegende wijs.

Vr. *Wat duidt de onvolmaakte tijd der aanvoegende wijs aan?*

Antw. Iets, dat onzeker deels tegenwoordig, deels toekomstig is.

Vr. *En de volmaakt verledene tijd?*

Antw. Beteekent eene gebeurde zaak als onzeker, als: *ik twijfel, of hij daaraan niet te weinig moeite besteed hebbe.* enz.

Vrag. *En de meer dan volmaakt verledene tijd?*

Antw. Duidt aan, dat iets geschiedt zoude zijn, wanneer eene andere mogelijke voorwaarde ware vervuld geworden: *hij ware beroemd geworden, hadde hij langer geleefd.*

Vr. *Waar toe dient de gebiedende wijs?*

Antw. Niet slechts om te gebieden, of te ver-

bieden, maar ook om op te wekken, te vermanen aan te spreken en om te bidden.

Vr. *Wat stelt de onbepaalde wijs voor?*

Antw. Zij stelt eene handeling voor, zonder bepaling van eenen persoon en grenst onmiddellijk aan de zelfstandige naamwoorden.

5 Over de Hulpwoorden.

Vr. *Wat moet men vermijden bij het hulpwoord hebben?*

Antw. De verdubbeling daarvan b: v: *Ik heb het hem gezegd gehad.*

Vr. *Wat is hiervan uitgezonderd?*

Antw. De spreekzijen ontleend van het werkwoord hebben in den zin van bezitten, als: *Ik heb veel geld gehad*, ook voor verplicht zijn: *Ik heb heden veel te schrijven gehad.* enz.

6 Over de verbinding van het eene werkwoord met het andere.

Vr. *Hoe geschiedt de verbinding van het eene werkwoord met het andere?*

Antw. Door middel van voegwoorden: *lijj verhaalde het mij en vertrok weder*, of door twee werkwoorden, waarvan het eene het andere bepaalt, bij elkander te plaatsen.

Vr. Kunnen de deelwoorden ook met een werkwoord verbonden worden?

Antw. Ja, als: ik vond hem werkende.

Vr. Wordt het verledene deelwoord ook wel met andere werkwoorden verbonden?

Antw. Ja, als: met gaan in: verloren gaan.

Vr. Welke werkwoorden worden niet met te verbonden in de onbepaalde wijs?

Antw. Die slechts eene algemeene omſtandigheid van iedere handeling aanduiden, als: *durven, laten, mogen, moeten*, enz. Die, waarbij de volgende onbepaalde wijs de plaats van een zelfſtändig naamwoord bekleedt, als: *voelen, helpen*, enz. ook voor onderwijzen: *nood leert bidden*, enz.

Vr. Welke werkwoorden veroorzaken dubbelzinnigheden?

Antw. Die, welke bedrijvend zijn en den vierden naamval bij zich hebben.

Vr. Wat moet men dan doen, om die dubbelzinnigheid te vermijden?

Antw. Eene omſchrijving maken.

Vr. Achter welke werkwoorden volgt te in de onbepaalde wijs?

Antw. Bij voorbeeld: *hij begeert u te ſpreken, het belieft mij niet dat te doen*, enz.

Vr. *Welke behooren hier nog meer toe?*

Antw. *Zijn en hebben, om daarmede eene mogelijkheid, of noodzakelijkheid uit te drukken.*

Eene mogelijkheid: hier is iets nieuws te zien.

Eene noodzakelijkheid: er is nog veel te betalen.

Antw. *Waarom wordt het woordje om daarbij geplaatst?*

Antw. Om het oogmerk der handeling, nader te doen bliken, b: v: *ik kom om u te spreken, enz.*

Vr. *Waarop volgt de onbepaalde wijs met te?*

Antw. Op het woord zonder, als: *hij is vertrokken zonder afscheid te nemen.*

Vr. *Wanneer nog meer?*

Antw. Als dezelve het onderwerp der rede is, b: v: *God te dienen is ieders pligt.*

Vr. *Waarvoor moet men zich wachten,*

Antw. Om dezelve overtollig te gebruiken.

7. Verbinding van een werkwoord met een zelfstandig naamwoord.

Vr. *Op hoeveelërlei wijze kan een zelfstandig naamwoord met een werkwoord verbonden worden?*

Antw. Op tweederlei wijze: of als het voorwerp der rede of als het onderwerp der rede.

Vr. *Worden er ook nog werkwoorden met den tweeden naamval gebezigd?*

Antw. Ja, b, v: *gedenken, gedenk onzer, enz.*
ook met het werkwoord zijn, als: *voornemens zijn.*

Vr. *Hoe worden tegenwoordig deze werkwoorden meestal gebruikt?*

Antw. Met voorzetsfels, als: *aan ons gedenken.*
enz.

Vr. *Hebben ook eenige werkwoorden den derden naamval?*

Antw. Ja, b: v: *iemand iets onnemen, afſtuden, enz.*

Vr. *Hoe kan ik weten of een naamwoord in den derden of vierden naamval moet ſtaan?*

Antw. Men verplaatſt de ganſche rede flechts in den lijdenden vorm.

Vr. *Door welken naamval wordt de bepaling van tijd uitgedrukt?*

Antw. Door den vierden naamval.

Vr. *Wanneer?*

Antw. Op de vragen, *wanneer? hoe lang? hoe dikwerf?* zoo ook de grootte, breedte, zwaarte, waarde, en prijs van eenig ding, als: *hij is een duim gegroeid, het koſt eenen Gulden, het weegt een pond.* enz.:

ZESDE HOOFDSTUK

Over het gebruik der kleinere rededeelen.

1 Telwoorden.

Vr. *Waar worden de telwoorden gemeenlijk geplaatst?*

Antw. Voor hunne naamwoorden, als: acht duiten.

Vr. *Komen zij somwijlen ook achter aan?*

Antw. Ja, als: in het jaar *een duizend acht honderd en twaalf*.

Vr. *Wat staat bij een meervoudig telwoord?*

Antw. Een meervoudig zelfstandig naamwoord als *dertien brooden*.

Vr. *Wanneer nu het getal één boven honderd of duizend is, wat dan?*

Antw. Dan staat het zelfstandige naamwoord in het enkelvoud: *vierhonderd en éene pen*, zoo ook als *maten sommen* en *gewigten* als vereenigd beschouwd: *daar is vier last tarw*; wordt daarentegen iedere last afzonderlijk aangewezen, dan heeft het meervoud plaats, b: v: *daar zijn vier lasten tarwen*.

2 Bijwoorden

Vr. *Waar staan de bijwoorden?*

Antw. Daar, waar hunne werking vereischt wordt. als: *het is een altoos werkzaam man*.

Vr. *Waartoe bezigt men de woordjes zoo en als?*

Antw. Om eene gelijkheid in de wijs van werken aan te duiden.

Vr. *En het woordje dan?*

Antw. Om eenen ongelijken graad van werking uit te drukken.

Vr. *Bij een werkwoord, waarin reeds eene ontkennen ligt op gesloten mag men daar het woordje niet gebruiken*

Antw. Neen.

3. Voorzetsels.

Vr. *Wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden hetzelfde voorzetsel bij zich hebben, wat dan?*

Antw. Dan kan het telkens herhaald of slechts eens gebruikt worden, als: *door list, bedrog en verraad*; of *door list, door bedrog*, enz.

Vr. *Wanneer kan de herhaling van het voorzetsel noodzakelijk zijn?*

Antw. Om iets met nadruk te zeggen, b: v: *Ik heb niet alleen over mijne, maar ook over uws broeders zaak gesproken*, enz.

Vr. *Welke voorzetsels veroorzaken doorgaans eene hardheid?*

Antw. Twee onmiddellijke op elkander volgende voorzetsels, als: *met van inkt doortrokkene penen*, enz.

Vr. *Welke voorzetsels worden altoos achter de woorden geplaatst?*

Antw. *Vriendschapshatje, ambtswaage*, enz.

4. Voegwoorden.

Vr. *Welke voegwoorden ontvangen de Aantoonende wijs?*

Antw. Bij voorb: *want, dewijl, omdat, vermits, naardien, zoo, enz.*

Vr. *Welke vorderen de aanvoegende wijs?*

Antw. *Opdat, ten einde, mits, en ten zij, b: v: Ik zal hem helpen, opdat hij zijn oogmerk bereike, enz.*

5 Tusschenwerpsels.

Vr. *Beheerschen de tusschenwerpsels ook iets?*

Antw. Wijl zij voor onderlinge verbinding niet vatbaar zijn, beheerschen zij niets, noch worden door eenig woord beheerscht.

Vr. *Komen zij met naamvallen voor?*

Antw. Ja, als: *ach ik ellenaige!*

Vr. *Waar plaatst men dezelve?*

Antw. Aan het begin, in het midden en aan het einde eener uitdrukking, b, v: *ach hoe klopt mij het hart: ben ik dan helaas! voor het ongeluk geschapen! wat zal ik zeggen ach!*

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over de schikking der woorden in het algemeen.

Vr. *Waarvan hangt de schikking der woorden af?*

Antw. Van de schikking onzer voorstellingen en begrippen.

Vr. *Wat is de natuurlijke schikking der woorden?*

Ant. Zij is die, waarbij men het onderwerp der rede met deszelfs verschillende bepalingen vooraanplaatst, als: *mijn vriend*.

Vr. *Welke woorden worden voor hetzelfde geplaatst?*

Antw. Alle woorden, welke ter nadere bepaling en omschrijving van een zelfstandig naamwoord dienen, als: *onze drie paarden?*

Vr. *Wat heeft een vervoege werkwoord achter zich?*

Antw. Datgeen, waardoor het nader bepaald wordt, b: v: *die vogel zingt fraai*.

Vr. *Als een werkwoord twee vierde naamvallen bij zich heeft, hoe dan?*

Antw. Dan wordt die, welke het persoonlijk voornaamwoord uitdrukt, vooraan geplaatst, b, v: *men heeft hem een verrader genoemd*.

Over de verhalende, vragende en verbindende woordschikking.

Vr. *Wat noemt gij verhalende woordschikking?*

Antw. Wanneer men datgeen, wat men ontvonden heeft, aan anderen mededeelt, en als men

zijne voorstellingen op eene eenvoudige wijs voor-
draagt.

Vr. *Wat noemt gij de vragende woordschikking?*

Antw. Zij is deze, welke bijzonder in vragen gebezigd wordt, schoon zij ook in andere gevallen voorkomt.

Vr. *Wanneer gebruikt gij die?*

Antw. In onmiddellijke vragen: *vindt men wel rozen zonder doornen?* Bij bevelen, opwekken, enz. wanneer een uitroep vragwijze voorgesteld wordt. Wanneer in eene rede de voegwoorden weggelaten worden. Bindelijk achter het vergelijkende *zulk, zulk een*, enz. en achter alle bijwoorden.

Vr. *Welke is de derde soort?*

Antw. De verbindende.

Vr. *Wanneer heeft die plaats?*

Antw. Wanneer de zinsleden, door voegwoorden of betrekkelijke voornaamwoorden met elkander verbonden worden, terwijl het werkwoord de laatste plaats inneemt, b: v: *Ik zal het u geven, zoo dra ik het heb.*

Vr. *Waar wordt dezelfde woordschikking gebezigd?*

Antw. Bij de vraagwoorden *waar, wanneer*, enz.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Over de Volzinnen.

Vr. *Wat heet het onderwerp der rede?*

Antw. Dit, waarvan wij iets beweren of ont-
kennen.

Vr. *Wat wordt in omschrijvende volzinnen
zeer onaangenaam herhaald?*

Antw. Het woordje *dat*.

Over de zamentrekking der Volzinnen.

Vr. *Hoe worden twee volzinnen tot eenen vol-
zin zamengetrokken?*

Antw. Door middel van als bijwoorden, gebruikte
bijvoegelijke naamwoorden.

Vr. *Wanneer doet men deze zamentrekking
verkeerd?*

Antw. Wanneer het onzeker wordt, waarop het
bijvoegelijke naamwoord of deelwoord zijne betrek-
king heeft.

Over de perioden.

Vr. *Wanneer ontstaat eene periode?*

Antw. Als een volzin aanmerkelijk verlengd wordt.

Vr. *Wat doet men, op dat men door opeens
stapeling der volzinnen, het verband der redensie
verlieze?*

Antw. Men tracht dit gebrek door *parenthesen* te vergoeden; of door een *zegge ik*.

Vr *Wat merkt gij ten besluit nog aan?*

Antw. Dat, voor het overige, de rondheid en vloeibaarheid der perioden, door den smaak en een sijn gevoel geleerd moeten worden.

Digitized by Google

